

Potopisne črtice.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

1. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenškem.

Predragi brate! Ne bodeš mi zameril, dragi moj, da po večletni navadi o zadnjih velikih šolskih praznicah nisem bil pri Tebi. Saj veš, da že Rimljanom priljubljeni pregovor „*variatio delectat*“ se mnogokrat ponavlja tudi dandanašnji. Al pustiva to modrovanje! Dobro poznaš mojo naturo, ki me danes sèm, jutri pa tjà čez hribe in doline žene. Čeravno pa bi iz Tvojih dopisov včasih kmali spoznal, da Ti nič kaj po volji ni, če včasih opašem popotno torbico ter grem gledat, kako se unkraj naših gorá suče svet, vendar pa le rad oprášuješ: no, kaj pa tû in tam ljudjé počnó: kako je to in uno itd. — Zvedi tedaj po pismih, kar Ti o mojih dogodbah preteklih „velikih vakanc“ ustmeno nisem povedal; morebiti jih še komu drugemu pokažeš, ki je radoveden kakor jaz.

Kakor ti je dobro znano, se je lansko leto obhajal na slovečem moravskem Velehradu tisočletni spomin pokristjanjenja naših starih prededov po sv. Cirilu in Metodu, ki sta s svojo, še dandanašnje tako zelo čislano cirilico utemeljila tudi slavensko slovstvo in prva načrtala našim sprednikom besede večne resnice v domačem jeziku. Severnim avstrijskim Slovanom bilo je celo preteklo leto tako rekoč praznik, posvečen imenovanima svetnikoma; na tisoč in tisoč hitelo jih je na Velehrad. Tudi po naših južnih deželah, ki so v svojo pratiko letos prvokrat dobili sv. Cirila in Metoda, razlegal se je klic: „Bratje hajd, na Velehrad!“ Škoda, da je daljava marsikoga oplašila, da je domá ostal; eni so pa vendar le ostali sklepu svojemu zvesti. In glej, ljubi brate, brez vseh posebnih priprav je bil tudi mene veter zanesel tjà po svetu, tjà gori na severne kraje, celó dalje, kakor sem izprva mislil iti. Vidil sem Celje, Maribor, Gradec, Beč, Velehrad in Holomuc. „De-te-plentaj! saj se pa res nisi norca delal“ — Te slišim prijazno se muzati; „je li Te morebiti celó med poljske prostovoljce gnalo?“ „Tega ravno ne; zašel sem bil vendar po naključbi med 700 teh revežev.“ — Čuj tedaj drage volje potopis moj, ki Ti ne bo ponavljal, kar že veš, ampak povedal le, kako sem jaz svet vidil.

Oktobra meseca že je bilo, ko sem hitel z mnogimi drugimi proti ljubljanskemu kolodvoru. Solnce sijalo je kaj prijetno in zlatilo belkaste pečine kamniških planin. Po kolodvorski veži trlo se je ljudi in slišali so se tukaj tako navadni ogovori: „kam pa ti? — vi pa, kam? — tudi vi tukaj, gospod! na katero stran neki?“ — in mnogo tacega. Čakalo nas je hla-pona mnogo; — bili smo raznih rodov, stanov in obrazov. Kmali zapoje zvonec, „lukamatija“ pribrlizga od Trsta, in zdaj hité eni z vozá, eni v voz. Saj veš, da učenikom ljudskih šol, katerim navadno „financ-minister“ ni posebno prijazen pobratim, ne kaže na prve kola vsedati se; toraj sem tudi jaz gledal, na katerih vozovih je „umara tri“ namalana. Kmali konduktar, akoravno je železnica francozka, zavpije svoj „fertig“, ki ga le Nemeč razume, — zvonec, pa vsakemu narodnjaku razumljiv, zabingljá, trobentica zapoje, „lukamatija“ zažvižga in s težkim stokanjem zavozí nas vèn na sprelepo ljubljansko polje. Vedno hitreje in hitreje je šlo; Št. Peterska cerkev, Božji grob, Selo, Vevški grad, cerkev Marije Device v polji: vse to zdrčalo je na desni strani ko blisk memo nas; tudi dvoglavna Šmarna gora odmikovala se je vedno bolj našim očem, le v daljavi na severji tam stoječi visoki kranjsko-koroški in kranjsko-

štajarski mejniki ostali so nam najdalje zvesti. Kaj ponosni so res ti velikani, da jim jih ni kmali para.

V hipu smo bili na prvi postaji od Ljubljane: v Zalogu. Kakor veš, je slovela ta vas nekđaj dalječ okrog in celó v Hrvatii, Ogrii in daljni Turčii; poznali so jo ko „barkostajo ljubljansko“. Koliko blaga, žita in vina se je naložilo in razložilo tukaj svoje dni; koliko „Šentjanževca“ je poteklo tukaj „za srečno rajžo“ — glej brate, to ti je zdaj zelo vse minulo. Le trenutek stoji hla-pon, in ne zmenivši se za Zalog, ne za njegove pretekle srečne dni, zdrčí čez Ljubljanični most in vihrá pod nizkimi griči naprej. Na desni nam je zdaj razgled, razun v kako tesno grapo, zaprt; ne pa tako na levi, kjer še vedno gledamo odprti svet. Dole s svojim slovečim gradom unkraj Save; sotok Save, Ljubljance in Bistrice, bi tukaj bolj natanko spregledovali, ako bi naš čarobna moč hla-ponova ne tirala tako urno naprej. Škoda, da se razposajena Sava tako rada naveliča svoje struge in si trmoglavo prebira pot zdaj po ti, zdaj po drugi strani; marsikaka rodovitna njiva, marsikak pisan travnik imel bi med Zalogom in Lazami (drugo železnično postajo) svoj lepi prostorček in redil bi živinico in ljudi zlasti zdaj, ko jim je hla-pon dosti ljubega kruhka odnesel. Naprej od Laz vgladamo Save strmo goro, ktere vrhunec ovenčan je z cerkvico sv. Miklavža. Veš, ljubi brate, kolikokrat so nam rajni naš oče (Bog jim daj večni mir!), ktere je vroča njihova skrb za našo izrejo mnogokrat peljala s svojim železnim blagom tukaj memo v daljni svet, pravili o ti cerkvi in gori? „Vselej“ — djali so — potihnil je poleg cerkve sv. Miklavža brodníški šunder in tiho veslali so tû memo, priporočevaje se temu svetniku v varstvo in prošé ga srečnega potovanja.“ Vožnja po Savi pa res ni bila igrača; marsikterega brodnika pogoltnili so njeni srditi valovi. — Postaja v Kresnicah nas je zamudila zopet le malo časa, in zdajci drčali smo naprej. Na levi unkraj Save stoji farna vas Hotič; nekoliko naprej kimajo z višine doli Vače s svojo lepo novo cerkvijo, — mi pa bližamo se gradiču Pogoniku, pod katerem nas sprejme noč podzemeljskega prerova. Kakor hitro vgladamo zopet beli dan, previhramo Savo po dolgem pokritem ameríškem mostu in bližamo se v dolgem ovinku postaji Litíjski. Trg Litija stoji vštric kolodvora unkraj Save, čez ktero je napravljen most namesti poprejšnjega broda. Svoje dni slovela je tudi Litija, kajti tesale so se tukaj večidel savske ladije „tombasi“ imenovane; tudi vrvarji so imeli tukaj svoje delavnice in so pleli močne vrvi za rabo pri povodnji vožnji. Zdaj se je, kakor marsikje na svetu, tudi tukaj vse nekako presukalo. — Ker veš, da marsikaj rad staknem, me je tudi tukaj mikalo na bližnji Bogensperk, kjer je svoje dni bival naš slavni rojak Valvazor, spisoval in natiskoval svojo imenitno knjigo: „Slava kranjske vojvodine“ ter druge sloveče spise, pa s tem žrtvoval celo svoje lepo premoženje domovini. Al — konduktar je bil zavekal le „fünf Minuten Aufenthalt“; toraj sem le iz daljave pozdravljal imenitno okolico nekdanjega domovja Valvazorjevega.

Toliko za danes. Zdravstvuj, da Ti drugo pisemce prinese

Tvoj iskreni brat

Jože Žlindrovič.

Zemljo- in narodopisne stvari.

Bolgarska in Bolgari.

1. Obseg zemlje bolgarske.

Bolgarska ali Bolgarija ne znamenuje zmiraj ene reči.

Zemljo- in narodopisne stvari.

Bolgarska in Bolgari.

(Dalje.)

3. Klanci med severnimi in južnimi Bolgari.

Kjer je narod po takih gorah razstavljen na severno in južno stran, prevažni so klanci, ki vežejo narod, ter dopuščajo, da se narod ni celó izgubil med seboj, da si ravno ti niso mogli odvrniti tega, da se Bolgari prav po teh gorah gledé jezika delé na južne in severne.

Takih je tedaj klancev večé število: prvi je Lepenički nad Kačanikom med Sitnico in Vardarom na zapadni strani od Črne gore (Karadag). Na severni strani tega klanca so Turki leta 1689 uničili avstrijsko vojsko pod vodjem Strasserom, kateri je brezpametno razdražil Albaneze v svojem taboru. Z njim vred padli so grofi Styrum, Gronsfeld in Auersperg; grof Solar izgubil se je v gojzdih.

Drugi, na iztočni strani te gore, je, kakor smo gori rekli, 1328 čevljev visok. Po teh klancih je Beligrad v zvezi s Solunom, Posavina z egejskim morjem. Blizo svete gore Rila presekuje se Balkan po dveh klancih; eden proti zapadu med Samokovom in Dubnico, drugi proti izhodu znan je pod imenom trajanskih vrat. Prvi je danes za popotnike od severne strani v Carigrad najnavadniša pot, ker se ljudje bojé tolovajev hajdučkih posebno Arnavtov, kateri svoje brloge imajo kraj Marice tako, da brez večega števila tovaršev ali pa služabnikov ni tû varne poti. Ta klanec in kraj pri Samokovu sloví tudi po starodavnih svojih fužinah in rudnikih, dasiravno je danes večidel vse to v nemar puščeno, ker imetku ni varnosti. Narod bolgarski to v rahli poezii pripoveduje, ker pravi, da so Turki jim v bližini pri samostanu Paraskevije začepili krasno vrelo in od tega časa da je iz tega kraja izginilo blagostanje in sreča narodova.

Trajanska vrata (porta Trajana) imajo svoje imé od cesarja Trajana, kateri, prepričan, da od te strani ima v rokah Carigrad, kdor drži ta klanec, je malo trdnjavo tam sezidal in velike rimske vrata napravil; stale so te vrata do leta 1835, ko jih je podreti dal Kozref paša, tako, da so danes te vrata le prazno ime. Ta klanec veže Beligrad in Bosno s Carigradom.

Od tega do klanca pri Šibki in dalje naprej Balkan ni tako visok kakor dozdej, in na jugu poleg Strume. Imenovani novi klanec stoji ravno pod 44° izhodnje dolžine, ter Ruščuk neposrednje veže z Drenopoljem (Hadrianopolis). On je, kot vezilo med južnimi in severnimi Bolgari, največe veljavnosti, ter je, rekel bi, glavna žila, kateri je več časa srce bilo v mestu Trnovi. Gredé od svetega tega mesta proti jugu mislil bi popotnik, da ga pot vodi v najviše planine; kajti še celó mesca junija pogostoma sneg pokriva te gore, in vendar se nikjer ne povzdignejo do 7000 čevljev. Vse okoli molči, in že tukaj se začinja raztrganost, kršovitost kamenja, kakor ga še huje nahajamo dalje proti izhodu.

Tem veči čudeži popotnika čakajo v ti tišini in praznoti, ko se, preobladavši najviše mesto klanca, noga spusti na vdol; tukaj poleg potočiča Tundže, ki dalje odtod v velikem zavoji hiti v Marico, prestrt je gore omenjena rožna dolina, ki ji Turki pravijo Kazanlik (Ekri sagra). Kar je oaza v puščavi veliki, to ti je ta dolina v tem divjem raztrganem svetu. Al za prelepo to mizo vsedajo se le tuji gostje; Turki so Bolgare od nje odrinili; poprejšnjim gospodarjem je le do voljeno, da novim gospodarjem strežejo kot hlapci pozvani na

silo ali pa za plačo. Vsa dolina je polna drevja in to sadunosnega: orešja, jabelk, itd.; med tem pa so vse polja polne rožic, ki jih obdeluje Bolgar kot mirni angelj turškega carstva. — Od tod se skoro po vsem izhodu evropejskem nosijo in prodajajo rožne reči, na priliko, rožno olje, rožna voda in kar je tacega. Ta klanec je poslednji na izhodu, kateri veže čisti, nepomešani del severnih Bolgarov z južnimi; pri dalnjem so Bolgari že strašno pomešani s Turki, tako, da Lejean severno stran na svojem zemljevidu že celó prišteva temu narodu, kar pa drugi učeni tajé.

Od Šumle, najhuje trdnjave morebiti celega tega carstva, peljeta dva klanca na jug in to v Drenopolje; zahodnji skozi Karnabat, izhodnji skoz Nadir derbent (= redki klanec). Najvažnejši je ta poslednji. Ko se popotnik nad Šumlo poprime visoke gore, pride do vode Bujuk Kamenice, ki se peni in šumi kakor Savica nad bohinskim jezerom, kakor Savina v Žolčbahu. Tako pridši do neke visoke stene, ni nad zemljo poti šumečemu potoku, ampak on si jo rovlje skoz visoko pečino kakor Pivka in Unca in Reka, in kar Notranjska krije čudnih takih rek. Dalje pelje pot do brega Lopeničkega, in od tod po hudem mrtvilu naravi do edino živčih rek in slapov do mesta, kjer se na gornji strani skriva voda pod pečino. Klanec na obeh straneh ima visoke stene; ničesa ni viditi kot le sivo kamnje in plavo nebo. Tako bi dalje prišel do mesta Aidos, kjer so v starih časih bile toplice, katerim je pa zdaj težko še sledú najti. Tako kakor smo mi tukaj na kratko omenili kraj, opisujejo popotniki pirenejske gore pri mestu Barreges.

Po tem poslednjem klanecu je že stari Dari predril skozi Balkan; za njim je, kar znamo, prvi tod hodil Diebić, ko je leta 1828 prišel do Drenopolja; njegovim se mostovom in Saborom še danes nahajajo sledovi. — Morebiti je tod hodil tudi Aleksander, kralj macedonski, ko se je napotil, da pred vhodom v Azijo spokorí nemirne Tribalce poleg Istra, to je, dolnje Donave.

(Dalje prihodnjič.)

Potopisne črtice.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

2. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili brate! V poslednjem listu popisal sem Ti bil svoje potovanje od Ljubljane do Litije. Kakor pritiral nas je urni hlaçon le-sém, ravno tako naglo je šlo zopet dalje. Lepa odprta planjav zanimuje popotnika od todi naprej; grajščina ponoviška smuknila je k levi memo nas, valovi višnjeve Save pa zibali so se mirno sred mičnih livad in poljan ter blizo železnega tira. Zdajci odpirati se nam je jela skalnata okolica postaje na Savi (5. od Ljubljane), kjer smo bili le gredé. Tiho nasmehoval sem se sam pri sebi neki dogodbi, ki sem jo pred leti doživel tukaj. „Tako si tudi že le-tod stikoval?“ boš zopet besedoval. Stoj dragi! da Ti povem, kako je bilo. Tam le eno leto pospremil me je bil naš premili F. raz visocega Polšnjaka doli le-sém. Napravljen sem bil proti domu. Ker še ni bilo kmali vlaka pričakovati, šla sva se priklonit tukajšnjemu gospodu očetu C..., vrlemu Gorencu. Prijazno naju so sprejeli, in ko zvedó, da jaz včasih tudi ktero na orglje zagodem, mi rečejo: „Lih prav si mi prišel. Ravno včeraj mi je naš organist službo odpovedal, pa mislim, da mu ni resnica in le zajca iz-za grma goni. Pojmo v cerkev;

boš enmalo na orglje zaigral; gotovo bo fant mislil, da boš ti njegov naslednik. In niso se motili gospod. Presneto je bil dečko preplašen, ko gospod orgeljne ključe od njega zahtevajo, še bolj pa, ko se jaz h klaviaturi usedem in dobro Rumpelj-ovo delo, kolikor se je dalo, obdelovati pričnem. Nekako posebno so me tisti dan prstje ubogali, menda na žalost fantu, ker z obraza bi mu bil človek skoraj bral: „joj meni, zdaj sem jaz že ob službo!“ Toda zastran mene je bil strah zastonj, ker sem kmali potem odšel proti Ljubljani. — Toliko o tisti dogodbi; tabart pa sem Savo komaj dobro pogledati mogel, ker je bil „lukamatiju“ tukaj le kratek oddih dovoljen. — Od le-tod naprej zavozili smo zdaj med strme skalnate pečine, ki dolino stiskajo ozko skupaj. Spominjala me je okolica moje gorenske domovine in njenih skalnatih gorá, o katerih je svoje dni govoril popotni Francoz: „Krajna ima velikanske hribe in pečine, in one, ki sem jih v nepopisljivo-lepem Bledu in visokem Bohinji vidil, prekosijo vse, z čimur se Tiroljska ponaša.“ — Tudi hruseča Sava gleda tukaj podobe zibelke svoje; zakaj kakor njeguje višnjeve valčke njene ob njenem spočetju pri Savici nad bohinjskim — in pod strmo Ponco nad koroškim jezerom silnih robov strmina, tako tudi odslej doli do Zidanega mosta so ji zopet gole pečine tovaršice tū že mogočnih talasev njenih. Le z veliko silo, obilnim trudom in silnimi stroški izdolbel je um človeški tū doli cesto železnemu vrancu, kateremu je prehod med Bečem, Siskom, Trstom in Italijo prazna igrača. Da! svet neskončno napreduje.

Spodaj Save odpira se nam na desno dolina z razgledom proti Poljšnjeku. V ti dolini nahaja se železni plavž v Pasjeku, ki pa zdaj menda popolnoma zapušten stoji. Kako zamore tudi drugače biti, ker fužine avstrijske prepevajo zdaj, zlasti manjše, pesmico „o žalostni majki“ in trpijo, kakor Nemeč pravi „an der gallopirenden Schwindsucht.“ — O precartana „Gewerbefreiheit“, kdo zacelil bo rane, ki si jih zadela ti s svojo prenapeto svobodo!

Od polšnjiške dolinice naprej je savska struga na ene mesta prečudno tesna; komaj imata tir železnice in peneča Sava prostora, da se rineta skozi. Ob desnem obrežji ugledamo tū pa tū še sled stare poti, po kateri je vlačila svoje dni uboga živinica (konji in voli — pa tudi kravicam menda ni bilo prizaneseno) težko obtovorjene ladije po Savi gori-vèn. Silne muke trpela je včasih na tem „trnjevem potu“ uboga žival, in če bodo sodni dan živali trdosrčne gospodarje tožile in govorile tudi nežive stvari, bodo imele tukajšnje pečine marsikaj pričati. — Postaja zagorska le gredé nas je sprejela. Pičel streljaj spodaj nje odpira se na levi med dvema tesno skupaj zamaknjenima visokima pečinama vhod v zagorsko dolino, ktera se unkraj ozkega vhoda gledé rastlinskega življenja hipoma popolnoma spremeni ter prijeten obraz pokaže. V nji stoji farna vas Zagorje, v kateri okolici bogati premogovi rudniki in steklarnic obširne naprave tisočerno marljivim rokam delo preskrbljujejo in režejo jim ljubi kruhek. — Od zagorske postaje naprej (šeste od Ljubljane) pričnete peneča Sava in železnica objemati podnožje visocega Kuma, ki je dolenski pobratim gorenskemu očetu Triglavu. Dolina je še vèn in vèn ozka in skalovita, Savo pa ugledamo na desni potisnjeno v kamnito nalaščno strugo, imenovano „na jezu.“ Pomniti je namreč, da od l. 1736 sèm do časov železničnih se je mnogo in z obilnimi stroški delalo, da bi vožnja po Savi med temi pečinami se vravnala in varna storila, pa vkljub temu je bilo vendar po teh soteskah dovolj nesreč obžalovati, kajti marsikaka ladija razbila se je ob ostrih skalnatih grebenih. — Med tem, ko na desnem obrežji sega še dalje doli za Savo kranjska kronovina, se na levem

bregu bližamo meji njeni, in ko previhramo mali mosteč, ki ga krasi kamniti mejnik, nahajamo se zdajci na Štajarskem in na postaji treboveljski. V duhu pozdravil sem dolinico treboveljsko, ki sega med hribi k levi gori in od ktere razlegala se je že marsikaka mična Hašnikova dobrovoljka. „Lukamatija“ zavozil nas kmalo naprej. Orjaške pečine pospremljajo nas še vedno, in kaže se, kakor hotle bi zastavljati potovanje naše; al bistra glava človeška in moč smodnikova storile ste jih vendar sebi podložne, kajti kmali pod Trebovljami prevozimo okoli 70 sežnjev dolgi preróv, ki je vsekan v goli rob. Tudi Sava peni se tū vnovič po nalaščni stranski strugi „na Slapu“, ki je bila svoje dni strah brodnikom. Če je kje na zemlji dom nerodovitnosti, praznote in otožnosti, tukaj je. Postaja hrastniška mudila nas je zopet le trenutek. Nji nasproti stoji na kranjski strani cerkvice sv. Nikolaja. Gotovo je tudi ona spomin hvaležnih src, postavljena na čast pomočniku ob vodenih silah in nevihtah. — Sosedna postaja, do ktere še vedno po tesni dolini hitimo, nam je Zidani most. Tukaj segate si v roke sinja kranjska Sava in bistra štajarska Savina; hrvaška železnica nastopi od tod naprej lastni tir; tudi dobra cesta vodi od Celja doli skozi savinsko dolino ter pelje naprej po kranjski in štajarski strani, — ni čuda toraj, da velik hruš in truš vstal je, ko drčali smo le-sèm. Take kraje zamogel bi priličiti človek mali Babilonii, kajti čujejo se razni jeziki, ljudjemrgolijo sèm ter tje, gori in doli, noter in vèn. Neboš zameril, dragi brate, da Te zdaj zopet zapustim z obljubo, da Ti upam v prihodnjem listu še kaj o Zidanem mostu povedati. Srčno Te pozdravlja Tvoj brat

Jože Žlindrovič.

Vprašanje.

Poleg česke „Tažete se, proč jsem Slovan?“

Prašaj: čmu da sem Slovenec,
Čmu Slovén mi vsak je brat,
Čmu mi ljub Tominc, Dolenc,
Štajarec, Primorec, Hrvat? —

Ker slovenski oče, mati
So me učili dom moj znati!

Prašaj: čmu slovenske glase
Lira moja le doní,
In zakaj zvest na vse čase
Bom besedi materni? —

Ker slovenski oče, mati
So me učili jezik znati!

Prašaj: kaj da spevam Boga
Rad s slovensko pesmijo,
In kjer stopa moja noga,
Spremljam ga z ljubeznijo? —

Ker slovenski oče, mati
So me učili Boga znati!

Prašaj: kaj da vsi Slovenci
Meni desno so okó,
Kaj da misli mojih venci
Njim v blagor dahnejo? —

Ker slovenski oče, mati
So me učili narod znati!

S.

Štatistika človeškega rodú.

Na celem svetu živi zdaj okoli tisoč (tāvžent) milijonov ljudi, kateri govoré 3064 znanih jezikov in spoznavajo 1100 različnih vér.

Srednja starost človeška se šteje na 33 let in pol. Četrtnina otrok umrje pred 7. letom, polovica pa pred 17.

Izmed 100 ljudi jih 6 doživí 60 let in čez; izmed 500 eden 80, in izmed 1000 tudi le eden 100 let.

Vsako leto umrje 330 milijonov ljudi, tedaj 91.000

dvema prihodoma, ki se ju ne moreš izogniti gredé čez Ohrido k jadranskemu morju ali pa k Moravi na severu. Ime „Justiniana prima“ prihaja od cesarja Justiniana, ki je blizo tega mesta v vasi Taor (Prokop jo veli „Taurasianum“) rojen bil, ter je kot iz zahvalnosti Skopljo ponovil in vodovod sezidal, kateri se vidi še danes. — To je oni véliki mož, kateri je rimskemu pravoslavju pritisnil pečat edinosti, tako, da bo pravoslovcem za vse čase mogoče na ti podlagi dalje obdelavati to znanost. — Znano je, in tudi po Grimu in drugih učenih priznано, da je tega cesarja ime predstavljeno iz slovenske besede Uprava; to mu je bilo ime domače, predno si ga je kot visok uradnik polatinil; ime njegovega očeta pa je bilo Istok. — Za pravoslavne ali izhodnje kristjane ima še ta cesar drugo, preveliko važnost, ker sezidavši v Carigradu prekrasno cerkev sv. Sofije dal je kristjanom veličansko središče, ktero jih zmiraj spominja začetka njihove vere v grškem carstvu. Po té basiliki ali stolni cerkvi iztočni kristjani hrepené z žalostno ljubeznijo; in kar se godi ž njo, to odmeva v srcih pravoslavnih.

V porečji (Flussgebiet) vardarskem dalje stoji Prilip zraven z bližnjim Kruševcem po jugoslovenskih narodnih pesmih in pripovedih sloveč kot stolno mesto Kraljeviča Marka. Ta junak, stoječ na meji med Srbi, Albanezi ali Škipetari in Bolgari, tukaj je glavno deloval; današnji dan stojé še razdrtine njegovega gradú, ki mu ga je oče dal z vso to zemljo vred.

Hodé od Belega grada poleg Morave vidiš v gornjih Stavovcih (med Kuršumljem, Prokopljem in Leskovcem) pečino, v kateri je ta velikan imel svoj sedež, in kraj sebe luknjo, v katero je vtikal svoj buzdovan (kij, Keule). Dalje gori v mestu Vranji, pripoveduje narod, kako je Marko izgubivši neki grad čez potočic skočivši na goro zaplakal, in zopet na drugo stran skočivši se prekrizal (= prekrstil); vidi se iz tega, kako si narod razlaga in tolmači stari imeni gorá: Plačevica in Krštenica. — Ko se je hrabri Marko branil, zalučal je veliko pečino v potočic blizo mesta, na katerem se je v velikem koritu mogel kopati; blizo tega se v kamnu vidi podkev njegovega šarca (konja), in to deset čevljev široka. V klancu kačaniškem pričakoval je svoje zoprnike, pa, kakor pozneji tolovaji, tudi kupce in druge ljudi.

Nekaj dalje od Prilipa na severu je Veleze ali Bylasora (belo jezero?); sem je ravno od zapada nekdanj tekel potočic Markva; Kraljevič Marko pa je skoz planino Golešnico vsekjal prekop, da tako samostan ali kloster sv. Demetrija blizo Skoplje dobí vode; tako je ostalo vse do danes.

Prilip sam pa, kakor smo rekli že popred, pravo je sredotočje za delovanje tega velikana narodnega, ki nam v svoji osebi predstavlja celo povestnico srbskega naroda po nesrečni bitki na Kosovem polji. V bližini današnjega prijaznega mesta Prilipa stojé še ostanki starega grada Markovega, in to na neki skali, ki je panoga gore dreškovaške. Grad mu je stal na dveh glavah; še danes se pozná, kje mu je bil glavni stolp (Kula Zužina), kje hranilnica in serail Markov (hambar). Na zapadni strani še danes nahajaš nekoliko grobov; nekaj oddaljena je kapelica precej dobro obdržana, ki jo je, kakor narod pripoveduje, sezidal oče Markov. (V „Hahn Reise von Belgrad nach Salonik. Denkschriften der kais. Akad. der Wissensch. Phil. hist. Abth. XI. 108—110).

Solun ali Thesalonike, mesto na zalivu egejskega morja, že nekdanj v grških časih slavno; za nas Slavene pa posebno velike važnosti, ker sta tukaj rojena največa dobrotnika slavenstva, sv. Ciril in Metod. Mesto ima do 70.000 stanovnikov, kateri so takrat vsi govo-

rili slovenski (glej: legenda panonska o teh sv. apost.), sedaj pa le neka stran. Oče jima je bil „drongarios“, to je drugi za županom. (Dal. prih.)

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

3. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Mili moj! Po obljudi poslednjega dopisa nekoliko o Zidanem mostu. Ko bi ti bil pred kakimi leti, ko tu ni bilo družega viditi, kot strmoglave pečine, kdo rekel, da bode kdaj vse živo na tem mestu, zasmehoval bi ga bil. Imena „Zidani most“ ta kraj vendar nima zastoj. Že leta 1224 dal je tukaj vojvoda Lavoslav z priimkom „Slavepolni“ (der Glorreiche) napraviti most čez Savo, da je tako rekoč vezal lastnine svoje, ki jih je imel na Kranjskem in Štajarskem. Cesar Miroslav IV. pa dal je ta most zopet podreti, gotovo — ne iz ljubavi do mogočnih grofov celjskih. Pravijo, da o majhni vodi še je znati sled omenjenega mostu. Zdaj vežeta obrežji Savinini dva kamnita mosta; eden, leta 1826 postavljen, služi stari cesti, ki vodi skoz savinsko dolino doli in gré po levem obrežji savskem memo Loke, Sevnice, Rihemberga in Vidma proti Hrvatii; drugi krasno pozidani pa vravnuje hlaponom gladko pot iz savinske v savsko dolino. Naj Ti memogredé še povém, da se snuje ravno zdaj tudi še drugi most, ki bi doli pri Ratečah vezal štajarsko in kranjsko stran; koliko je vendar o tem že dognanega, ne vem Ti povedati. Kakor sem Ti že omenil, bila je poprej pri Zidanem mostu dolgočasna samota; zdaj gledaš tu palači enaki kolodvor in nekoliko družih lepih poslopij, pa tudi brez revnih kočúr ni, ki so ostanki iz onih časov, ko se je železnica zidala.

Kadar slovó jemlješ od starega znanca, otožno Ti prihaja takrat srce. Tudi meni je tukaj tako pri srcu bilo, ko sem se ločil od domače zemlje, ktero sem dozdam na desni čez Savo še vedno gledal. Sinja Sava ni mi obetala več pospremljevanja me na mojem daljnem potu; mirno so pluli valovi njeni zopet po svoji strugi, utrujeni dolzega vihranja čez ostro skalovje, — meni pa je kazala savinska dolina daljni tek mojega popotvanja. Pozdravite mi, sloveči valovi, brate slovenske ob daljnih obrežjih kranjskih in štajarskih, — služite višnjevi talasi tudi krepko bratom Hrvatom in Slavoncem, — ne odrecite pa svoje slovenske vlnudnosti tudi daljnemu Srbu, ki krvavo žaljen stoka pod jarmom polomesca! Tako besedujem sam sebi in zdajci zavozim me hlapom med savinske gore. Ne kaže pa tukaj savinska dolina še one svoje lepote, s katero jo odlikuje mati narava ter jo vvrstuje med najprve krasote avstrijskih znamenitosti. Še vedno gibljemo in ziblujemo se po ozkem jarku; strme pečine kažejo se po visočinah enako starim razvalinam, ktere okrožujejo gorske postojne, ki gnjezdijo v varnem zavetju skritih njegovih duplin. Pri Laških toplicah (postaja železnična) prikaže se Ti vendar okolica vrlo mična. Kakor veš, so bile tukajšnje toplice že Rimljanom znane, toraj jih Nemci še dandanašnji Römerbad imenujejo. Žive priče temu so mnoge izkopane starine, vodotoči, kamni z napisi itd. — Vendar nam je zgodovina prvotnega stana tukajšnjih kopel popolnoma tamna; kajti neznana je dōba njihove najdbe, kakor tudi daljna njihova osoda po zatemneli rimski mogočnosti v teh krajih. Še le v 14. stoletju spomenjuje povestnica zopet teh toplic, pa tudi to-le površno. Leta 1529 razrušile so jih turške drhali, ki so, kakor Ti je znano, razsajale po teh krajih

in po svoji okrutni šegi slednji korak svoj zaznamovale z ropom, požigom in morom. Al čas zaceli vse rane; tudi tukajšnje je zacelil. Oj kako zala je ta okolica! Od kolodvora ugledaš na levi gori pod košatobesenčeno goro obširni grajščini enako topliško poslopje, ki v treh gorkih studencih hrani zdravilno moč za razne bolezni. Sploh ima cela ta okrajna kaj ljubko podobo bogatega planinskega značaja. Amfiteatralično vzdigujejo se gora za goro, prerezane so z mičnimi dolinami. Posamesne kmetije in hišice kinčijo planoto in holmce. Radostno počiva oko na zelenih livadah; valovju podobno ziblje se o poletnem času pšenica po njivah; bistri studenčki žuboré z gorá; planinsko dete pa, bistra Savina, hití po mnogih ovinkih sorodkinji in posestrimi svoji, sinji Savi, veselo nasproti. Kaj rad bi se bil pomudil na tem kraji, ker sem o njem že toliko mičnega slišal, al tista pusta kondukerjeva trobentica in tisti neslani „fertig“, to sta Ti pravi „perpetuum mobile.“ Potlej si pa učeni še glave belijo, da bi ga iznajdli! Na železnicah je že davno znan! — Bingulí! bingulí! bingulí! zapel je glasni zvonec, in zopet bežali smo ob valovih peneče Savine naprej. Dolina je kaj ljubka in prijetna; škoda, da drčali smo tako urno po nji. Hipoma smo bili v Laškem trgu, ki ima zopet svojo postajo. Trg, blagoslovljen tudi z zdravilnimi toplicami, stoji na desni strani ob železnici, ima čez 100 hiš, ki so neki izrastle na temelju stare rimske (laške) naselbine. Zvala se je neki „Tiberium“, od kodar izpeljujejo nemški etimologi svoj „Tüffer“ (nemško ime tega trga.) Bodi si tako ali tako — jaz sem se radoval o pogledu tega kraja zastran mičnosti njegove, še bolj pa o spominu, da dom je on iskrenih rodoljubov slovenskih. Saj si tudi Ti, ljubi brate, večkrat bral v naših „Novicah“ dopise odtod, ko je zbirala tū matka Slava vrle sine in brhke hčerke svoje ter radovala se o pogledu njihovega rodoljubnega razveseljevanja. Mnogokrat sem pri branji teh dopisov obžaloval, da sem tako dalječ odtod in mi ni bilo mogoče deležnemu biti lepih domačih veselíc. Zdaj sem bil sicer v Laškem; al le toliko mi je hasnilo, da sem kraj in trg saj iz bližine mogel pozdravljati. Lepo obsijavalo ga je popoldansko jesensko solnčice, resnobno pa je gledala na nas popotne deli znad trga zarujevela grajska razvalina, ki se hrabro ustavlja končavni mōči sto- in stoletni, in katero bo nemili časa zob še marsikako leto glodal, predno mine zadnji sled njegov. — K sklepu naj Ti še to povem, da v Laškem trgu počiva preded našega slavnega Valvazorja, Janez Valvazor, umrl l. 1581. Grobni spominek njegov — bojè krasno delo — neki se še vidi. Pogledal ga bom, če me kdaj Laščani na kako svojo veselico povabijo. Pa glej! kam se na vrat na nos priprosti učiteljček v svojih mislih povzdigne! Z Bogom toraj, domoljubni Laščani! z Bogom tudi Ti, moj mili brate! Vès Tvoj

Jože Žlindrovič.

Podučno-zabavno berilo.

Zatoženi sosamoglasnik.

Kdor ne vé glumi glas,
Naj ne hodi k ljudém v vas.
Naroden prigovor.

Spisal Fr. Levstik.

(Ta reč se godí v ljubljanskej učilnici pri sv. Jakobu, in sicer v prvem razredu. Noč je in soba prazna. Po zidu visé deske, po katerih so otrokom napisane črke. Najprvo samoglasnica **a** stopi z deske, in hodi semtertjè po sobi.)

a: Dan denes toži vse, da se povsod slabo godí. Nam tudi ni prav nič dobrega tukaj pri sv. Jakobu.

Človek vendar gotovo ne more biti zmerom na deski pribít; če pa kolikaj stopi kdo, kar nas je šolskih ljudi, na tla, pa se nam je bati hlapca, ki hodi okna odpirat in sobo pometat. Kadar prinese koli smetilnico, nas kar ométe z rázkavo metlo, da nam razporje vse obraze. Bog ne daj, da bi ta hudobnik zalezal koga izmed nas, kadar se sprehajamo! Precej ga vrže skoz okno, da revež potlej vès polomljen po visocih stopnicah ne more dva dni priti nazaj na desko, ali se pa celó ubije, ko pade na trde ulice. Učitelj se čudi, kako je to, da ni črke ondi, kjer je bila vselej poprej; otroci se pa veselé, rekoč: „ena je uže menj; to je prav, da se nam ne bode več treba toliko učiti!“ — Saj pravim, človek bi kar tekkel v počitek; samo to je, da nam bi ne privolili vse plače, ker tukaj služimo še premalo časa. — V žalosti zapuščene samote nas tolaži nekoliko vsaj to, da imamo po noči, kadar nikomur več nismo v strahu, pred pustom „besede“ in plese — mačke nam pa godejo — in o družem času, hvala Bogu, tudi nismo brez nobene veselice. — Pust je uže minil, zato smo nocoj zménjeni, da bi poskusili, kako vendar skačejo in plezajo tisti ljudjé, ki se jim pravi telovadci. — Ne vem, zakaj ni še žive duše doli na tla? — Uže davno je hlapec odšel; torej bi mí precej lahko pričeli svoje važno delo. — Soglasnik **f**! stopi z deske, in zazvižgni, da se zberó vse črke sém; jaz bodem pa ukazovala, ker vem, kako so te reči. Znano mi je vse, česar potrebuje prvoskok (vorturner.)

f: Zakaj pa moram jaz vedno zvižgati? Saj zná tudi **s** in **š**, **z** in **ž**, **c** in **č**, in še celó **x**.

a: Prvič ti najbolje znaš, in drugič v slovenščini, ki tebe prav za prav še nima, vse leto postavaš; torej le zazvižgni!

f: **f**! **f**! **f**!

a: Vidiš, kako so se naglo stekli? Ti **x** tudi nimaš nič opravka v slovenskem jeziku. Stopíta dva tvoje vrste osmino palca na dvoje! — Tako. — Zdaj pa ti **l** hitro po dolzem lézi na **i k s a**, kakor položé kmetje klado na kobilo, ko drva režejo. — Dobro je. — Zdaj pa urno semkaj najprvo samoglasnice, da poskusimo, kdo zná jezdití. — Mene pogledite! Od **i k s a** do **i k s a** morate po elu pomikati se jezdé, kakor mož, kateri se bojí po koncu iti po brvi, ki je vržena preko potok.

e: Po koncu bi se ne bilo meni lahko držati na drogu; po strani morda pojdem, če smem poskusiti?

a: Po strani, kakor morski pajek? Tega ne.

i: Naj grem jaz.

a: Ti pa še posebno za to reč nisi, pa **o** tudi ne, ker ima preokrogel trebuh; taki ljudje radi **s** konja padajo. Naj pride **u**; toda poprej se mora postaviti na noge, kajti po navadi stoji na glavi.

u: Bog ne daj! ker potlej ne bode več **u**, temuč **n**, in to sem jaz.

i: Jezdití še ne znamo, ker se prvič denes učimo. Izkusimo katero drugo umetnost; gotovo pojde bolje od rok.

T: Veste kako? Naj léze po dolzem še en **l** na dva **i k s a** vštric prve kobile, pa ne predaleč od nje. Potlej poskusimo, kdo pride od kraja do konca, samo z rokama se opiráje na oba drogova.

a: Telovadci znajo res nekteri skok in prekučijuz; ali tega, kar si zdaj svetoval nam ti **T**, izmed nas nikakor ne more storiti nihče razun tebe, ki imaš dve roki; vsi drugi nimamo ali nobene ali samo po eno.

r: Od kod je prišla pa ta navada semkaj v abecedno vas, da se glasijo ubogi soglasniki, dokler imamo samoglasni ljudjé še kaj povedati?

T: Če ti smeš govoriti, smem jaz tudi, ker sva do zdaj še obá le soglasnika.

Potem je poročevalec dr. Zupan bral priporočilo deželnega odbora, naj bi se iz denarnice zemljišne odveze za 1864. leto za potnično okrajnih komisij in okrajnih uradov privolil priboljšek, ki bode znašal nad 1000 gld., in zato naj bi se ta reč dala denarnemu odboru na posvetovanje. Zbornica je odobrila.

Na to je poslanec Mulley poročal o cestni postavi, ki tudi ni lani bila na Dunaji potrjena. Razgovor se je začel še le pri §. 22., v katerem vlada hoče, da bi ona sama vselej smela razpustiti cestni odbor, zbornica pa je bila sklenila, naj se vlada o tej stvari poboga z deželnim odborom. Ta §. se je letos popravil tako-le: „ako bi se kaka občina imela pritožiti zaradi naredeb cestnega odbora in zaradi cestnih računov, naj tožbo podá deželnemu odboru. Deželna vlada sme zaradi važnih vzrokov cestni odbor razpustiti, in v 14 dnéh napotiti novo volitev.“ Poslanec Krommer je dejal, da je čisto nepotreben pristavek: „zaradi važnih vzrokov“, ker vlada, ki nikomur ni odgovorna, bode vendar le sama sodila, kateri vzroki so važni. Cesarski namestnik g. baron Schloissnigg je potrdil Krommerjeve besede, in pristavil, da 14 dni je premalo časa za novo volitev, zato naj bi ostalo, kakor je bila svetovala vlada. Gosp. baron Apfaltern je govoril za odborov nasvet, samo da je priporočal, naj se nova volitev napoti v 4 tednih. Poslanec dr. Zupan je podpiral vladni načrt; potem je še poročevalec Mulley podpiral odborov nasvet, in na to se je glasovalo. Glasovanje je potrdilo vladni predlog.

Po vsem tem je sklenil deželni zbor svoje seje do srede po veliki noči.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

4. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Prisrčni moj! Zopet poprimem peró, da Ti v današnjem listu popišem svoje popotne dogodbe od Laškega trga naprej. Vedno drčali smo še po savinski dolini, od ktere se jih mnogotero stranskih cepi. Marsikako lično okolico ugleda človek, pa kakor hitro mu jo čarobna moč hlaponova prisuče pred oči, ravno tako naglo mu jo zopet odmakne. Zdaj ugledamo pred seboj na strmem holmcu začrnelo razvalino celjsko, in pod njo k zapadni strani razprostira se na lepi planoti nježno mesto Celje, kjer nas je hlapon enmalo dälj ustavil. Ljubi bratec! o starem Celji imel bi Ti toliko povedati, da bi se gotovo naveličal jaz praviti, Ti pa poslušati. Gospod J. Orožen sam je prav lepo popisal 4 knjižice tukajšnjih znamenitosti iz vseh dôb kristjanskega veka pod naslovom „Celjska kronika“; tudi drugi pisatelji so o tem mestu toliko načrtali, da bil bi moj obširnejši popis le kapljica v morje. Toraj Ti le ob kratkem povem, da slovelo je Celje že pred rojstvom Izveličarjevim; — bilo je Rimljanom pod imenom „Klaudia Celeja važen kraj; — porošene so bile tla njegove zgodaj — leta 284 — z mučeniško krvjo tukajšnjega rojaka Maksimilijana; — imelo je pa tudi mesto o vojskah vseh časov in o navalih turških dovolj dovolj trpeti. Tudi bolezní in elementarne sile mu niso prizanašale. Če pa je Celje slovelo o rimskih časih, bila je vendar najslavnejša dôba njegova v srednjem veku, ko se je rod tukajšnjih grofov po podedovanji zamrle bogate rodbine Ortenburške povzdignil enako sjajnemu meteoru od priprostih plemičev na najvišjo stopnjo in celó do prestola cesarske visokosti. Mnogo mnogo nahajamo zapisanega o mogočni ti rodovini in nje bogatih lastninah; tudi ustno izročilo hrani dovolj resničnih in mo-

rebiti tudi neresničnih, le v živahni domišlii skovanih pripovedok; al le drzovitih razvalin in močnih stolpov ostanek svedoči zdaj o vsem nekdanjem blišu grofov celjskih. Da! — celó razvalinam podpisana je bila že vničivna sodba, kajti prodane so bile bojè tam-le eno leto za malo ubogih goldinarjev nekemu kmetiču, ki bi si bil z razruševanjem starih zidin in s prodajo kamnja za nove stavbe lahko lepe denarce zazlužil, ako bi leta 1847 štajarski stanovi ne bili kmetiča odškodovali in sloveče razvaline tako obvarovali preneglega pokončanja. Tako potrjujejo se še zdaj besede slavnega pesnika Homer-a: „enako listju gozdnemu zginjujejo zemeljski rodovi.“

Toliko o starem Celji; — da pa omlajenega ogledam, stopim jaderno z vagona, ter ga tudi Tebi po popisu v duhu stavljam pred oči. Kako se Celje drugim dopada, ne vem; kajti po starem slovenskem pregovoru imajo „vsake oči svojega malarja.“ — Kar pa moja medlo razsodbo zadeva, je Celje kaj kaj ljubko in prijazno mesto. Stojèče tako rekoč na razkrižju čveterih dolinskih jarkev je ono — se vé, da to najprej navedem — dom iskrenih slovenskih rodoljubov in eno zmed prvih središč narodskega napredka v naši krasnomili zemlji. Koliko listov „Novičnih“ dobiš, dragi brate, v roke, da bi ne imele svoje „original-korespondencije“ iz Celja? — Koliko zapeljivo-mičnih popisov si že bral o tukajšnjih rodoljubnih zabavah? Stavim, da z menoj vred si želel mnogokrat imeti krila drobne ptice lastovke, da bil bi prifrčal čez visoke snežnike sèm ter udeležil se celjskih veselíc, radoval se o pogledu štajarskih krasnih mladenskih lepotíc, strmél o zgovornosti in umnosti domačih govornikov in pevcev ter z dopadljivo zadovoljnostjo poslušal poezije prsto-narodnega mlinarja Grabič-a. — Pa tudi v drugim je mesto res prav ljubeznjivega obraza. Ima ti krasne cerkve, zale poslopja, čedne ulice in dražestno-mikavno okolico. Potrudi se, bratec, v duhu z menoj gor k sv. Jožefu, in povem Ti, da kmali bi z apostolom Petrom rekel: „dobro nam je tukaj biti.“ Da moreva cerkev pogledati, se razume samo po sebi; kajti postavili so njo nepozabljivi knezo-škof Slomšek tako rekoč kot osredok slavnoznané bratrne ss. apostolov slovanskih Cirila in Metoda, ktere namen — res preslavni namen — je, zediniti vès rod slovanski gledé sv. vere v eno družino ter okleniti taisto s pasom prave kristjanske ljubezni. Oltar, tema svetnikoma posvečen, odlikuje med drugim lepoto tega svetišča. Stari farovž poleg cerkve postal je nova misijonska hiša lazariška, tudi žlahna cvetka, ki zasadila jo je blagoslovljena roka veliko prezgodaj umrlega Antona Martina edino le iz preblage skrbi za dušni napredek ne le svojih ovčíc, ampak celega slovenskega naroda. Kranjskih Dolencev viditi je prav pogosto tukaj; nam Gorencem je kraj, kakor veš, enmalo preveč odróčen, vreden pa vreden, da ga čislamo in spoštujemo. — V prelepem soglasji s tukajšnjo cerkvijo in misijonsko stajo pa je razgled spred samostana v gornjo-savinsko dolino, ki odpira se proti večerni strani. Tukaj res prisiljen je človek ponoviti besede Vodnikove:

„Pod velikim tukaj Bogom

Breztelesni biti želim.“

Če nam k levi tjè žalostne razvaline celjske tudi glasno kličejo svoj „memento mori“, vidimo nasprotno v podnožji mično mestice, polno živahnosti in marljivega gibanja; — od njega naprej gor k zapadni strani pa, kakor sem že povedal, kaže se nam neprilčno-krasna dolina, res pravi biser slovenskih pokrajin. Tù ugledamo Petrovče, Žavec, Št. Peter, Oljsko goro, okolico Mozirsko — da bratec! kdo Ti bo na tanko popisal v hipu kosmoramo prelepe te slovenske Švajce, ki nam

iz mičnih livad in prekrasnih poljan narašča se vedno više in više do nebotičnih višav Šolcbaških planin. Rajni Prešern je pel:

„največ svetá otrokom sliši Slave!“

jaz pa, pritrdivaj mu to, še pristavljam:

„najlepši del svetá otrokom sliši Slave!“

In da po pičli svoji moči zvršim svojo podobo, Ti še povem, da nam od desne le-sèm kot mejniki dolinini segajo predgorja slovečega Pohorja ter opasujejo Celje z različnimi višinami, po katerih zeleno trsje rodi svoj sladki sad. Jesenska dōba pripravlja tedaj tudi celjskim in okoličnim stanovnikom one zabave, ki so sicer nam trdim Gorencem neznane po lastni skušnji, toliko bolj mikavne pa po opisih in raznih popevkah, ki jih trgatvi na čast sklada srečni vinčar, ter prepeva jih pri sladki kapljici, tolstem kopunu in dobro posuti gibanici med gromom možnarjev in žvenketanjem kozarcev in majolek. — Pa glej, bratec, kam sem pa zopet zasuknil? Od popisa lepe okolice sem naenkrat med veselimi vinčarji, toraj, da ne zamaknem se preveč z dobro voljo, raj skončam. Zdravstvuj, dokler Ti zopet ne piše

Tvoj brat

Jože Žlindrovič.

Dopisi.

Iz Celovca. Kar je „Slov. Prijatelj“ une dni povedal od novega političnega časopisa v slovenskem jeziku, res ni bila bōsa. Prišel je te dni Janko Božič, duhovnik ljubljanske škofije iz Dunaja v Celovec, naj bi se ta reč uravnala in ustanovila. Pa žalibog! ni se mogla s tiskarjem pogodba napraviti; tiskarji so zavoljo toliko tiskarnih praved vsi preplašeni, in vežejo vredniku roke tako strašno, da neodvisen in opozicijski časopis komaj dihati more. Zatoraj naznanjamo žalostno novico, da „Besednik“ (tako bi bilo imé novemu časopisu) za zdaj izhajal ne bode.

„Slov. Prij.“

V Celji 19. marca. — Kako zlo pomanjkljive so marsiktere naše stare postave, posebno pa naša eksekucijska postava (Executions-Ordnung), se je vidilo 14. t. m. v Lipnici, kjer je bilo veliko in lepo posestvo, od sodnije na 16.000 gold. cenjeno, pri tretji eksekutivni dražbi za 50 gold. — beri! petdeset goldinarjev — prodano. En sam kupec je prišel, 1600 gld. vadije vložil, potem 50 gold. obljubil, (zakaj mar ne le 1 gold.?) in posestvo mu je tudi ostalo, ker ni bilo nikogar družega, ki bi bil 1600 gold. vadije vložil. Graška hranilnica je bila tožnica zavolj 5000 gold. in na prvem mestu vknjiženih, pa se bode čisto obrisala, kakor poprejšni posestnik in vsi drugi upniki, ker iz prevelike varčnosti nikogar ni k dražbi poslala. Prevažna prislovica „Vigilantibus jura“, to je, „čujte dokler ni prepozno“, se ne ceni pri naših ljudeh, kakor bi se imela ceniti; to se iz te čudne dogodbe jasno vidi, ker človek utegne svoj posojeni in popolnoma zavarovani denar vendar le izgubiti, ker ob pravem času ne more 1600 gld. vadije vkup spraviti, da bi šel sam k dražbi. Kaj pa je pravi namen eksekucije? Tū je pač dosti očitno, da Jožefeva „Gerichtsordnung“ od leta 1781 ni več za naše čase! — Zadnjič sem pisal, da smo zlo radovedni, ali bo vlada sedaj, ko je mestni odbor odstopil, nove srenjske volitve dovolila ali ne. Ta reč je sedaj že rešena, ker so nove volitve na 18. in 19. aprila že razpisane. Novoizvoljeni mestni odbor bode skoraj gotovo le kakih par mesecev v svoji službi, ker bode štajarski deželni zbor občinsko postavo po vladnem predlogu pred ko ne brez vse premembe sprejel in se bodo potem po novi postavi zopet nove volitve razpisale. Veliko je na tem ležeče, kakošne za-

stopnike da bo naše mesto dobilo, ker ravno sedaj je vprašanje, ali se ima nova realka ali v Celji ali v Mariboru ali v Ptujem napraviti, in jo bo gotovo tisto mesto dobilo, ktero bo k njeni ustanovitvi največi donesek iz svojega premoženja obljubilo. Da bi naše mesto svoj lastni statut in s tem tudi svoj magistrat dobilo, je želelo, da bi se bilo nekaj bližnjih vasi brežke srenje z mestom v eno občino združilo, kar pa kmetom ni bilo po volji, češ, da bi potem več občinske doklade plačevali; tudi to jim ni bilo prav, da si je mesto le nekatere vasi hotlo pridružiti, ne pa cele brežke občine. — Naša gospodarska podružnica je iz Gradca v posvet dobila načrt novih pravil za c. kr. štajarsko gospodarsko družbo. V tem načrtu je podružnicam, ktere več samostojnosti dobijo, dovoljeno, da se jih več med seboj združi, in da vsaka podružnica v svojem okrožji manjše krajne podružnice ustanovi.

Iz Ljubljane. (O zadevah slovenske matice.) Dr. Bleiweis in dr. Toman sta 19. dne t. m. poslala vsem gospodom, ki so podpisali prošnjo do Njih Veličanstva in se tako pridružili začasnemu odboru, sledeče pismo:

„Slavni Gospod! Iz časnikov Vam je uže znano, da je Njih Veličanstvo po najvišem sklepu od 4. februarja blagovolilo dovoliti „Matico slovensko“, ter je potrdilo njena pravila, samo da se popravijo §§. 1., 2., 4., 5., 12., 13. — Cesarsko namestništvo v Ljubljani to sl. začasnemu odboru z odpisom od 20. februarja pod št. 297 oznanja, naj po cesarskem ukazu prenarejena pravila v 5 iztiskih položi pred c. kr. državno ministerstvo, da se jim potem še le pritisne dovolilni pečat.

Treba torej, da se snide začasni odbor, kateri stori, kar mu vелеva ukaz Njih Veličanstva, in da se o tej priliki dovrši vse, česar je treba, da se ustanovi „Matica.“ — Ker ste tudi Vi, slavni Gospod, v vrsti tistih domoljubov, ki so podpisali prošnjo do Njih Veličanstva, in ki z nama vred reprezentujejo začasni odbor, Vas tedaj uljudno vabiva, da pridete v skupščino začasnega odbora, ktera bode v Ljubljani 11. aprila t. l. popoldne ob štirih v pisalnici kmetijske družbe; ako pa bi ne mogli priti, da nam blagovoljno oznanite, da se v sklepkih skladate z večino odbornikov. Izročujeva Vam ob enem program omenjene skupščine:

1) Volitev začasnega prvomestnika in njegovega namestnika;

2) ustanovitev pravil vsled najvišega ukaza;

3) volitev začasnega denarničarja;

4) volitev začasnega tajnika;

5) izročitev „Matičnega“, dozdej nabranega denarja denarničarju;

6) posvetovanje, kaj in kako se ima storiti, da bi se nabirali Matičini družabniki (udje), in da se kmalu more sklicati veliki zbor;

7) posvèt ob opravljenem redu.

— 5. versa Sattlerjevega svetovida (kosmorama), ki je na ogled postavljena že nekoliko dni, je zopet tako zanimiva, da jo živo priporočamo vsem. Obsega zopet 15 ogledov, med katerimi je veliki trg v Carigradu, glasovite 3000 let stare Salomonove cedrove drevesa na gori Libanoni, Božji grob v Jeruzalemu, unanja podoba cerkve Božjega groba itd. Ne bode mu žal za 20 nov. krajc., kdor gré ogledovat imenitni svetovid.

— Petek nam je bil nesrečen dan; dopoldne so v Krakovem povozili starčka, popoldne pa v št. Peterskem predmestju nekega fanta. Starček (oče našega spoštovanega g. Franceta Vidica) je po strašnih bolečinah umrl v nedeljo; devet reber je imel zlomljenih in vrh tega je še na glavi bil silno poškodovan. Dva buteža, ki sta drva vozila, sta si s praznima kolama poskušala, kdo bode prehitel družega, in dirjala sta kakor norca. Komaj se 67 let stari mož ogne enemu na stran, ga

Resnično piše dalje učeni Diefenbach: „Im Wortvorrathe — Bildung und Beugung haben die litauischen und slawischen Sprachen so Vieles gemein, was sie von den urverwandten scheidet, dass die Grösse der eigenen beiderseitigen Trennungsmerkmale dagegen fast unsichtbar wird.“*)

Ako se ta občnost še dá spoznati v današnjih živih narečjih slovanščine in litevščine, koliko ožja in jednoličniša še je bila pred 1600 leti, iz ktere dôbe je gotovo ime Belestis.

To ozko sorodnost nam potrjujejo imena: Devso, Devsus, Bouvierio, Landino, Voltarons, Adrans, Ragando, ktere še imajo čiste prestare suffixe, ki jih samo še nahajaš v litevščini in letščini.

Ragando bi v cerkveni slovenščini imelo obliko **РАГАНДЪ**, v novosl. ragôd, kakor labôd, končni suffix **o** — izvirno: os je že pokončan, cerkveno-slovanščina ga je poznajala z 'ъ. Ime Bouvierio (po Pohorji: Bouvir) se je v proetnični dôbi gotovo glasilo: Bouvierios, — primeri ime litevskih božanstev: Pergrubios, Potrimpos, Aitvaros itd. Ime božanstva „na ptujskem spomeniku: „Jarmogio augusto sacrum“ se je celó utegnilo v nominativu v oni dôbi glasiti Jarmogius, validus adjutor, **) ker še tudi litevščina pozná suffixa ius, in us, — primeri imena litevsk. božanstev: Pizius, Siliniczus, Re-kiczowus, Kaukarus, gospodarus, Hausherr, sapnorus, Schäfer, stiklorus, Glaserer; v slovenščini še imamo topišno ime: Mongus, ime gore, Garbus, ime rodbine po domače: Omerzu, primeri garbin, Nordwestwind itd.

Slovensko je tudi ime Taponius, ktero ima na koroških kamnih sorodnika v imenu: Tapurus od korenike tap, ferire.

Indoslovanski Adžigeča — Kozosas na rogaškem slovensko-rimskem kamnu, dalje imena: Ert, Ertia, Sarin, Belestis, Tapon, Tapur so sopet novi dokazi za slovenščino nekdanjih Norencev in Panonov, in če g. Alfons Müllner mi v latinski, grški al keltski mitologiji najde kozosesa, in me vse v tem članku navedene osebne in topične imena more iz keltščine po gramatičnih pravilih razložiti, tedaj bodem mu verjel, da „vorrömische Bevölkerung“ v Noriku in Panonii ni bila — slovanska. ***)

Slovensko slovstvo.

* Naznanilo zastran razpisanih daril za leto 1864. Vsled razpisanega darila za najboljšo pripovedko prišlo je družbi sv. Mohora pet izvirnih in ena prestavljena povest. V seji 23. u. m. se je odločilo po čezpolovičnici glasov razpisano darilo 100 gold. zgodovinski povesti „Juri Kozjak, slovenski janičar“, 50 goldinarjev se je pa podarilo povesti „Hudo brezno ali gozdinarjev rejeneč“, prekrasni po osnovi in po besedi, samo da bode komaj dve in pol tiskanih pôl obširna; prvo je spisal gosp. J. Jurčič v Ljubljani,

drugo pa gosp. prof. Fr. Erjavec v Zagrebu. — Natoroznanskega spisa ni prišlo nobenega, potopisno darilo 30 gold. se je pa podelilo sestavku „Ozir po goriškem in tržaškem primorji in romanje v prestari Oglej“; spisal ga je g. Levičnik v Železnikih. Ostali rokopisi se pošljejo gg. pisavcem nazaj, da se še sèm ter tje popravijo ali predelajo, in če so volje, sopet o svojem času v presojo pošljejo.

* *Razpis družbinih daril za leto 1865.* V povzdigo domače književnosti in v omiko slovenskega národa razpisuje s tem družba sv. Mohora za leto 1865 sledeča darila:

a) sto goldinarjev za najboljšo izvirno pripoved v obsegu petih tiskanih pol; predmet naj se jej vzame iz domače zgodovine ali se vsaj oslanja na-njo;

b) petdeset goldinarjev za najboljšo izvirno pripovedko iz družinskega življenja sploh, v obsegu blizo treh tiskanih pôl. Če ne pride nobene take, darila vredne izvirne pripovedke, podeli se darilo najmičniši prestavljeni povesti, ki pa mora vsaj blizo pet pol obširna biti; in

c) dvadeset goldinarjev za najboljši sestavek podučnega (gospodarskega, natoroznanskega ali sploh opisovavnega) zapopadka v obsegu ene pôle.

Vsi spisi naj bodo prav lahko umevni in zanimivi, da bodo mladino in odraščeno pošteno razveseljevali ter jim um in srce požlahnovali. Vsi rokopisi naj se pošljejo družbi franko vsaj do 1. decembra tekočega leta brez podpisanega imena in sicer toliko gotoviše do tega časa, ker se v prihodnje ustanovljeni obrok ne bode več podaljševal. Darila se izplačajo na Vodnikov dan (2. februarja) prihodnjega leta.

„Slov. Prij.“

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

5. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Preblagi brate! V poslednjem dopisu nahajala sva se v duhu na prijetnem holmcu pri sv. Jožefu poleg Celja; nisem pa še zvršil svojega popisa o prijaznem celjskem mestu. Naj dodam toraj še danes, da malo kak kraj ima tako priložne višine, raz katerih bi mu razgled odpiral tako krasne naravske obraze kakor Celje. Iz mesta čez tamno-zeleno, od zahoda dohajočo Savino vodi most, ki je služil stari dunajski cesti sto in sto let zvesto; pa — evo osode! — naša dôba zavrgla je njegovo vljudnost in najela si železnico v svojo glavno službo. Brate! tako svet plačuje. — Celjani vendar še radi zahajajo čez-nj, zakaj kmali unkraj vodi blizo 100 stopnic gori na mični brežuljek do kapucinskega samostana in cerkve. Slovenec, kakor veš, je pobožen in rad moli. — Ker je cela dolga vrsta stopnic s streho dežju in vremenskim nevihtam zavarovana, ponuja se tukaj celjskim dijakom prilika, tudi o deževni uri učiti se v samotni prostosti. V čast njihovo naj bo rečeno, da spoštujejo lepo to priliko. Marsikak slovensk revček ubijal si je tù že v možgane: wer hat, wer hat, wer hat Alles erschaffen? Gott hat, — Gott hat Himmel, — Himmel und Erde, — Gott hat Himmel und Erde — und Alles, — und Alles, was ist, erschaffen itd. — Marsikak latinsk „pensum“ je tukaj belil že slovenskim dijakom mlade lasé, pa mislimo, da tudi slavka modrica je in se še raduje v ti mirni tihoti nad vrlimi sini svojega roda. Le srčno naprej, mladi upapolni zarod naš na nastopljeni poti narodskega napredka! Radostno ozira se mati Slava v te, pričakovaje, da s teboj vred preobrazil se bode tudi narod slovenski, ter

*

*) Diefenbach „Origenes europ.“ 200. Pis.

**) Po božanstvu: Jarmogu so postale historične imena: Jaromar, Jaroslav, Mogimar na norenskih kamnih: Mogit, Mogir, Mogimar itd. Pis.

***) Tukaj naj še pod opazko opomnim, da na ime vodenega duha: „Laburo ex voto“ itd., ktero sem pred nekimi leti razložil v „Mittheil. des hist. Vereins für Krain“ in ga primeril vedskemu Arbhu (Rbhu) in germansk. Alfr. Elfe, in rekel, da ime pomenja: „den lichten Wassergeist“, opominja Labore blizo Kranja. V cerkveno-slovenščini nahajamo slično poznavanje za duha, in sicer: sinec, po Miklošiču iz korenike: si, lucere, — primeri severnoslov. div, daemon, iz korenike div, splendere, lucere, toraj zmirom pomen svitlobe!

Pis.

povzdignil se gledé omike med prve rodove svetá. Kaj pač omikani Slovenec že tudi dandanašnji ne doseže? Zahtevaj od njega globoki uk, — oroslansko junaštvo, — krepko delavno moč, — umetnijo, katero koli hočeš, — k vsemu je sposoben; — zvezda pa, ki sjajno obseva vse njegove početja, je: zvestoba do Boga, cesarja in domovine. Toraj še enkrat rečem, kar ko narodsk učitelj tudi reči smem: le srčno naprej, mladi upolnjeni zarod naš!

Ne zameri, brate, da tako rad zavozim kraj ceste; hotel sem Ti edino le povedati, da razgled iz preddvora kapucinske cerkve na mesto in savinsko dolino je sprelep; — tak je, da, ako bi nevošljivost ne bila greh, bi ga gotovo zavidil Celjanom. — O strahu, da bi mi lukamatija ne ušel, hitim zopet proti kolodvoru in šinem v voz. „Zdravstvujte, predragi Celjani“, spregovorim, ko nas železni vranec zavozí v lep planoto in prijazno okolico. Savinsko dolino zgubili smo zdajci spred oči, Teharje smuknile so k levi memo nas in privozili smo se kmali v bolj tesne ožine. Ko se ustavi vlak, bili smo v Štorah. K desni od železnice stojé v tesni dolinici preimenitne železne fužine, ktere bi bil pač rad zopet ogledal; al žalibog, še misliti ni bilo na kaj tacega. Če kje, tukaj dela soparna moč čudeže. Pripravljajo se namreč v Štorah železni oklepi za bojne ladije (Panzer-schiffe), in sicer iz kovanega železa, katerih en komad bojé do 45 centov tehta. Da take dela zahtevajo preimenitnih priprav, razume se samo po sebi, in spleča se človeku, da jih ogleda. Lukamatija pojel je bil vendar le enkrat sapa, in odmaknjene so nam bile zopet Štore spred oči. — Po tesni in gričnati okolici privozili smo do naslednje postaje Št. Jurške. Trg tega imena ostane nam v odprti dolini na levici, in kar se iz daljave soditi more, je viditi prav mikaven in lep. Nam Slovencem pa je zlasti še imeniten zato, ker je on sedanji dom slavnega našega starinoslovca gospoda Davorina Terstenjaka, ki je s svojo visoko učenostjo razkril že toliko, kar je bilo poprej zakrito našim očém. Bog naj ohrani Slovenii učenega pisatelja in domorodca še veliko veliko let zdravega in krepkega!

Zapustivši Št. Jur bližali smo se hipoma drugemu imenitnemu kraju, Ponikvi namreč, kjer se je rodil v pravem pomenu besede novi apostelj slovenski, pre-slavni rajni knezo-vladika Slomšek. Vês zamaknjen sem toraj pregledoval nježne holmce krog sloveče Ponikve; kjer sem ogledal kako cerkvico, sem si mislil: tukaj je morebiti pri sv. Ožbaltu, kjer je v mladih letih šibki pastirček Anton Slomšek pridigoval raz lesenih, v stolp držečih stopnic svojim nedolžnim mladim tovaršem in s tem razodeval svoj visoki prihodnji poklic. Škoda! bitka škoda! da je zvezda, ki je izšla rodu slovenskemu od Ponikve, tako zgodaj zopet zatonila; — pa če je ona tudi zašla k Božji milosti, svit njeni bo sjajno blesketal, dokler štel bode Slovenec dneve in čase zgodovine svoje.

Od Ponikve naprej nastajalo je vedno bolj temno; kajti jesenski večer primikal je vedno bolj in bolj zagrinjalo doli nad nas in tesno dolino, po kateri smo drčali. Zemeljski predor prestavil nas je v novo okolico ter v bližavo polčansko; ko pa smo dospeli do postaje, bila se je storila že temna noč. O moji daljni vožnji proti Mariboru, Gradcu, Bruku in čez Smerenik proti Beču v prihodnjem listu kaj. Srčno Te pozdravlja

Tvoj brat

Jože Žlindrovič.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Zdaj se je vspel tudi mladeneč, podprl z levico pod pazduho, desnico pa vzdignil. „Govôri Helena, ljuba moja — moja duša! jaz sem Ivan Mandušić, za svojo domovino, za njeno slavo se ne bojim nobene nevarnosti, za-njo darujem vse.“

„Vedila sem, sej poznam tvoje srce“ — djalo je dekle. „No, tedaj poslušaj! — ali —“ obstalo je naenkrat, pritisnilo se k njemu in začelo govoriti tako, kakor govori mati otroku, ki že umira. „Še enkrat me pritisni k svojemu vernemu srcu, da še enkrat čutim, kako ti bîje; še enkrat pritisni svoje usta na moje, da si iž njih nasrčem stanovitnosti in srčnosti za bodočnost, in da v spominu na tvoj poljubek pretrpim bodoče madeževanje svojih ustnic, poljubi me še enkrat, še na posled!“

„Govôri Helena, govôri ljuba moja!“ — je djalo oblačen, ali vendar srčan; — „povedi, kako se bodeš darovala?“

„Precej, samo malo počaki!“ — šepetala je mladenka, prišla se za čelo, kakor bi bila mislila, kako bi nadaljevala, potlej pa položila roko na nemirno srce, da bi ga utolažila. Čez nekoliko časa se je zopet zavedila. Vspela se je in prejšnja resnoba je objemala ji obličje.

„Več nego življenje“ — začela je lahko ali važno — „več nego življenje hočem darovati za domovino; cena, s katero odkupim vladika in ž njim vred Črno goro, ta cena je najina ljubezen, to plačilo sem jez sama!“ Umolknila je, vpriča oči v Ivan Mandušića, al on — junak je tresel se kakor hrast, v kterege se vpira vihár; prijel se je za čelo.

„Ali umeješ to ceno, Ivan Mandušić“ — povprašalo je dekle resno; — „domovina zahteva, da ji daruješ svojo ljubezen, menda se ne bojiš take daritve?“

„Ne, ne bojim se je!“ — odgovoril je Mandušić srčan. „Povedi mi le, kdaj se bodeš darovala.“

„Kadar me vladika v Četinji blagoslovi, precej tisti dan pojdem z Ahmed-ago“ — djalo je dekle tako žalostno, kakor bi bilo jokalo zaradi svoje prezgodnje smrti.

„Dobro!“ — prikimal je Mandušić; — „ni te še oskrnil Turek niti s svojimi ustmi niti z rokami!“

„Nikar, nikar!“ — zaprosilo je dekle; če Turek izpolni svojo obljubo, potlej moram jaz izpolniti jo tudi; telo sem obljubila Turku, al srce ostane tvoje in zvesto Črni gori; dušo pa ohranim in priporočim Bogu, tega pa menda nečeš, da bi stopila pred njegovo obličje, pa ne izpolnila svoje obljube, svoje prisege? Ne ne, tega nečeš?“ — djala je sama sebi — „potlej bi moja in tvoja daritev ne bila daritev več, ampak prevara; domovina pa postane prosta in slavna le, če se darujeva za njo!“

„Helena Martinovičeva!“ — začudil se je Mandušić — „ti si srečnejša nego sem jaz — jaz, čigar ime slovi po vsi Črni gori; do zdaj se še ni slišalo nobenkrat, da bi kaka ženska upala si kaj tacega. Če storiš to, potlej si očiščena ti, očiščeni tvoji bratje; potlej bode pozabljeno to, kar si zakrivila. Izpolni svojo obljubo! Prav si imela, ker si zaupala v me, dobro! ne razdere ti upanja tvoj Ivan Mandušić, kterege si tako močno ljubila v svojem junaškem srcu. Idi, greva k tvojim bratom!“

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

6. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenškem.

Kolikor bliže nas je hlapon tiral proti Mariboru in dalje tjè proti Gradcu, toliko več smo dobivali na postajah „pašašerjev“; kajti trgatè ravno bila je skončana, in imenitna gospôda je po besedah nemške pesmi: „wenn die Schwalben heimwärts ziehen“ hitela zopet proti domu. Ne misli vendar, brate, da v naše vozove pohlevnega „3. klasa“ so silili pravi „gospodje“ in „prave gospé“, o ne! Kar smo mi dobivali „Zuwachs-a“, bilo je vse le „ponarejeno“, zakaj vkljub širocim krinolinam, šalom, parazolom in drugim takim šaram lahko si na hip spoznal le kuharice, štumadelne, beglajtarce itd. — Dandanašnji se sicer stanovi kaj težko ločijo po obleki drug od drugega; al na železnicah je to nekako drugače.

Zastran Maribora, kjer smo precej dolgo stali, mi je bilo posebno žal, da prikrit je bil po tamni noči mojem očem; le to me je tolažilo, da nazaj gredé ga bom ogledal od obličja do obličja in od vseh strani. Rad bi bil stopil tukaj tudi z voza in okrepčal si malo nemirni želodec; al stisnjen sem bil tako zeló med tiste šencane obroče, ki jim pravijo krinoline, da mi je bilo živo-jasno, da ne bom imel nikamor več sesti, ako zapustim svoje mesto. Znano je namreč le predobro, da francozka družba, ki ima železnico v najemu, ne praša veliko, ali sedijo ljudje v vozovih „komot“ ali pa so nagnječeni kot sardele v sodu; da le nji petica poje, je pa vse prav. — Od Maribora tedaj naprej do Gradca naš je bilo skoz in skoz obilo v vozovih, ali, kakor naši Gorenci pravijo: „dosti nas je bil Bog dal.“ Previhrali smo v tmìni postaje: Pešnico, Špöfeld, Arnož, Lipnico, Lebering, Vildon, Kalsdorf, Puntigam in — bili smo v Gradcu. Prijetno se je voziti po železnici, al bogme! ponoči ne. Podnevi gleda človek okrog, ponoči prisiljen je poslušati le svoje „komorate“, izmed katerih nekteri vedó res dosti povedati, nekteri pa klatijo to, drugi drugo; eni bahajo se s povedkami, da bi se jim kmali usta do ušes pretrgale.

V Gradcu se mi je vidilo po vozovih tako, kakor bi bilo vse električno. Kakor hitro je lukamatija obstal, vrelo je vse z vozov in mislil sem si: no, hvala Bogu! zdaj je trda noč, naprej od tod bo saj malo bolj „gmah.“ Vedi namreč, brate, da tudi v Gradcu sem bil nazaj gredé namenil nekoliko pomuditi se. — Ker noter od Ljubljane do sèm nisem bil dobil nič pod zobe, sem tù dirjal urno malo večerje iskat. Nekega rojaka, ki sva se po poti spoznala (bil je po rodu Kočevar, pa saj veš, da na ptujem se ne tehta tako vestno, ali je kdo Gorenec, Dolenc ali Notranjec) sem prosil, da naj mi zavaruje moj sedež. Hitel sem v gostilnico. Plentana reč! na železnici se jed res tako povživa, kakor bi človek kradel. In še več. Z ustnicama se praša, koliko reč veljá, — z zobmi se jé, — ena roka sega po kupici, da bi suho grlo dobilo moči, povživati mrzle jedi; — druga roka pa išče v žepu denarja, — ušesa strahoma čakajo, kdaj bo zvonec zabingljal, — celo truplo se nekako plašno trese, da bi voz spred nosa ne ušel naprej, — res! prečudno je vse, zlasti pa še nočno potovanje po železnicah.

Ko koračim iz gostilnice zopet v voz, komaj staknem svojega sopopotnika — rojaka. Nada moja, da naprej odtod bo po vozovih bolj mirno, splavala je bila hitro po vodi; zakaj v malih trenutkih, kar sem bil zapustil vagon, gomazelo je po njem zopet čuda novih popotnikov. Bili so večidel, kakor sem sodil po dialektu, od Bruka domá, in nisem se motil, kakor boš

pozneje sprevidil. — Če bi mi prijatelj moj ne bil čuval sedeža, Bog vé, kako bi bil tekal od voza do voza, da bi bil dobil kaj prostora; zakaj povsod je bila zopet silna gnječa. — Od Gradca naprej jel je bil prav zeló dež paližiti. Naglo predrčali smo postaje: Judendorf, Gradwein, Stübing, Pegau, Frohnleiten, Mixnitz, Perneg, in zatem bili smo v Bruku ob Muri. Kakor hitro nam je konduktè s svojim hripavim glasom naznanil poslednjo postajo, oživilo se je vnovič vse po vagonih in ko se vlak ustavi, hiti vse vèn v deževno noč. Tedaj sem v Gradcu prav sodil, kakošne sopopotnike smo bili naložili ondi. Odslej smo bili ostali v celem vélikem vozu le trije.

Od Bruka prevozili smo naprej postaje: Kapfenberg, Marein, Kindberg, Mitterndorf, Krieglah, Langenwang, Müzzuschlag in Špital. Od poslednje postaje prične se gorska vožnja čez visoki Semernik, ki loči Štirsko od doljne Avstrije, in tukaj zopet srčno sem želel, da bi mrzla burja razpihala temno noč in bi mi dano bilo gledati prečudne dela, ki izgotovil jih je tù v poslednjih letih bistri človeški um. Al le up mi je ostajal, da nazaj gredé bom mogel viditi, kar mi je bilo po gosti temi zdaj prikrito. Hudo stokanje in delovanje lukamatijevo le-tod svedočilo mi je, da tudi njemu, akoravno ima železne pljuča, preseda vožnja navkreber. Poslednja postaja „Semernik“ stoji že v kronovini doljno-avstrijski. Brate! ali ni to čudo? Ni bilo minulo še 24 ur, kar sem gledal našega Ratitovca, ki obrito čelo svoje kaže celó morju jadranskemu ter ravninam talijanskim, in že nahajal sem se v tretji deželi in v osrčju avstrijskem. Pa zemljevid kazal mi je še dalječ cilj mojega popotvanja. Vozili in vozili smo se, da so me že pošteno bolele kosti, pa še le na 27. postaji od Semernika naprej zarjul je konduktè: „Wien.“ Bil sem tedaj na Dunaji, 72 železničnih postaj od Ljubljane, za katero vožnjo sem plačal na 3. razredu nekaj manj ko 13 gold. — V primeri na daljavo je to res malo. — O Dunaji prihodnje kaj več. Da si mi zdrav, dragi brate!

Tvoj Jože Žlindrovič.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

III.

Vladika Danilo Petrovič je bil res osvobojen. Skardarski paša namreč je silo rad imel Ahmed-ago, ker se mu je znal uklanjati; Ahmed je pa dobro vedil to. Nagovoril je paša, naj izpušči kalogerja; da zato gotovo ne bode nič pomagano Črni gori, ako ga oprostí, dobro pa je vendar-le, saj lahko nastavi za-nj lep odkup, kateri pride zdaj v paševo blagajnico, pozneje pa od splošnega plena ni gotovo, da bi dobila veliko ali pa še celó nič ne.

„Bismillah, sej je res tako!“ — potrdil je paša — „prav imaš, Ahmed-aga!“ — kimal je in prebiral perziške biserje na konec nabrane. „Koliko bi neki cenil tega psa?“ — šepetal je. „E kaj! za tega kalogerja je tem psom največ“ — izpregovoril je glasno. „Naznani jim Ahmed-aga, naj plačajo 3000 beneških cekinov, pa jim izpustim meniha!“

To je bilo strašno veliko za Črno goro tačas, vzlasti ker so bili revni. Vse so spravili skupaj: žene in dekleta so dale svoje lepotije; možje so darovali srebro in zlato s svojih pušk. Pa vse to ni bilo še zadosti;

privojskujejo na bojnem polji, marveč te so, ki si jih poljedelec prilasti od zemlje svoje.“ In ta mož je menda vedil pravo.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

7. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili brate! Današnji dopis naj ima nalogo, o Dunaji (Beču, kakor ga zovejo naši bratje na jugu) Ti povedati kaj; pa rečem Ti, da to ni lahka stvar. Še naša bela Ljubljana skor zbega ptujca, da bi v hipu ne mogel dati natančnega popisa njenega; kaj pa še le cesarsko mesto Dunaj, o katerem se po pravici reči zamore, da je mesto iz samih mest sestavljeno. Razdeluje se Ti v notranji Dunaj, kterege so obdajali še pred malo leti debeli trdnjavski zidovi in globoki prekopi, kar pa je zdaj na visoko cesarsko povelje že večidel vse odstranjeno in vravnano. Okoli notranjega mesta nahajajo se skoraj okrog in okrog sprehajališča in drevoredi, imenovani „Glasis“ ali planjava; in zdaj še le pričnejo se predmestja, katerih je bilo po starem številu 36; zdaj jih je po imenu menda nekaj menj, so pa, se vé, te toliko večje. Hiš šteje celi Dunaj okoli 9000, ki so prerezane in prekrizane na vse strani, konce in kraje z daljšimi in krajšimi, širjimi in ožjimi ulicami. Med krasne palače in košate hiše vpletene so sprelepe cerkve (okoli 50 jih je) enako zalim raznobarvinim cvetkam sred zelenega venca; visoki cerkveni stolpi strlé iz neizmernega zidovja v sinji zrak, vse vendar pa se ponižno uklanja ogromnemu zvoniku Šent-Stefanovemu, ki je celemu cesarskemu mestu, da po vojaško rečemo, zapovedovavni stražmojster.*) Na Dunaji bi človek mogel bivati saj mesec dni, da bi vse znamenitosti le površno pregledal in potem o njih pripovedoval. Jez sem bil pa tu le dva dni — pač res veliko premalo; toraj ne pričakuj nobene natančnosti od mene. Praviti Ti pa hočem po vrsti, kako sem šaril po mestu sém ter tjé.

Iz kolosalnega južnega kolodvora stopivši napotil sem se najprej proti predmestju „Landstrasse“, da bi ondi poiskal vojaško šolo in v nji bivajočega mladega rojaka ter pustil pri njem culico svojo. Kmali najdem oboje. Mislil sem, da bode fant otrpal veselja, ko me zagleda. Pač res je, da verno prijateljstvo se še le po ločitvah in na ptujem natanko spoznava. Komaj sem mlademu vojaku odgovarjal, tako v eno mer je prašal: kaj, kje, kako, kam, kako dolgo itd. — Al hajd na ogled notranjega mesta! Po raznih ulicah dospel sem kmali do prekrasnega zidovja, kterege viditi sem že zdavnej koprnel; namreč do cerkve sv. Karola Boromeja. Gledé stavbine umetnosti Ti je to najodličnejše svetišče dunajsko. Cesar Karol VI., kateri si je — to je gotovo — v stavbinem oziru v Avstrii slavno in nemrljivo imé zaslužil, je dal to prekrasno hišo Gospodovo postaviti vsled zaobljube, ko je kuga leta 1713 hudo pritiskala. Mogočno vzdiguje se visoka kuplja nad ostale okroglaste cerkvene zidine, katerih ogle-dotovat človeka nekaka nezadržljiva moč vleče. Korintiški stebrovi portal, do kterege se po 15 stopnicah pride, okinčan je z bazrelief-i, ki predstavljajo strahote kužne bolezni. Pod njim beremo: „Vota mea red-

dam in conspectu Timentium Deum“ (Pred obličjem bogaboječih spolnil bom oblubo svojo). Ob stranéh portalskih vzdigujeta se dalje prostostoječa še dva, po 141 čevljev visoka stebra, nadana zopet čez in čez z bazrelief-i, ki kažejo poglavne dogodbe iz življenja sv. Karola Boromeja. — Na strani teh stebrov stojita slednjič prostorna zvonika. Sploh more se reči, da italijanski staybini okus prislužil si je pri tem delu hvalo na veke. Če se pa že pri zunanjih snovah te prelepe Božje veže ni gledalo na stroške, se je to godilo še manj pri znotranji olepšavi. Podolgo-okroglasta, z dvema večima in čveterimi manjšimi kapelicami opasana ladija zvršuje se v drzovito vzdignjeno kupljo; presvetišče (prezbiteri) je zopet kronano z lastno kupljo; celo svetišče pa je z zlatom, marmeljnem, štukaturnimi podobami in krasnimi malarijami prebogato nadano — z eno besedo: lepote prevzamejo v ti cerkvi tako človeško srce, da se težko loči od tod.

Od Karolove cerkve napotil sem se čez bližnji „glasis“ v notranje mesto. Na tem potu vidil sem tam, kjer so stale nekdanje trdnjavske obzidja in globoki prekopi, zdaj povzdignjene prezale nove poslopja in palače tolike lepote, da Ti je res strmeti. Brate! kaki „luxus“ (lipš) kažejo Dunajčanje pri postavljanji novih stavb, to ti je neverjetno. Celó po zunanjih stenah nahajaš pogostoma vse nadunjeno od like, barve, obrobkov in pozlačenih pascev. Kakošno more še le znotraj biti! Tako strojiti si morejo — mi je šaljivo rekel prijatelj — le Dunajčanje, ki imajo v svojih zidinah tiskarnico za bankovce, ter kovačnice za zlate cekine, sreberni denar in kupreni drobiž. — Kolikor dalje sem koračil po notranjem mestu, toliko bolj živo se mi je kazala siva starost njegova. Tesne, temne ulice vlečejo se mreži enako na vse strani; hiše so večidel vse tako visoke, da solnčni žarki tlak komaj dosega; — štacuna vrstí se štacuni, iz katerih sijejo bliš in bogate zaloge; — gnječa ljudi na vse strani prevelika, kar ravno ni čuda, ker na Dunaji prebiva okoli 575.000 ljudi; — vozovi pa drdrajo po ulicah vprek tako naglo, da je res čudo, da vsacih pet minut ne poberó povoženega človeka od tál. Al dunajski „fiakarji“ (najemni vozniki) so menda prvi vozniki na svetu; uboge so le njih kljuse. — Slednjič dospel sem do Štefanove cerkve, o kateri prihodnjič kaj. Zdravstvuj, dragi brate!

Tvoj Jože Žlindrovič.

Slovensko slovstvo.

* Dobroznani pisatelj slovenski gosp. Anton Kos, pravnik na kr. akademii v Zagrebu, je poslovenil že in misli še več posloveniti tacihi glediščnih iger iz hrvaščine, ktere ne potrebujejo več od 10 oseb in se tedaj lahko dajo igrati tudi v čitavnicah. Obsegala bode vsaka 2 do 4 pôle, cena pôli bode 5 do 6 krajc. Na 10 iztisov se privrže 11. Prvi snopič pride brž v natis, kadar se oglasi potrebno število naročnikov. Zato je gosp. izdatelj ravnokar razposlal vabilo po Slovenskem, naj rodoljubi se naročijo, pa tudi nabirajo naročnike, katerih imena se mu pošljejo v Zagreb. Zaveže se naročnik le za prvi snopič, potem more odstopiti, ako hoče. — Vsak narod, kateri je na viši stopnji omike, ima gledišče in glediščine igre. Čisto naravno je tedaj, da tudi mi Slovenci se vstopimo v tem v kolo družih narodov. Javnih stalnih gledišč nimamo še, pa moramo jih dobiti sčasoma. Dotistihmal je treba si pomôči z improvizanimi gledišči v čitavnicah in drugod. Prvo pa je, da imamo iger, za take manjše prostora pripravnih. Dobra misel je tedaj, da je gosp. Kos sklenil izdavanje osobito iz hrvaščine prestavljenih

*) Od nekterih dunajskih časnikov se po pravici pravi, da jim velikanski Štefanovi turn brani vid po posamesnih kronovinah cesarstva našega in da zato mislijo, da ni družega naroda po cesarstvu kakor Nemca. Vred.

stranskega osrečenja. Prebivši vsakoršne bolečine srca in upiraje svoje duševne oči na nadzemske stvari je Preširn umrl 8. februarja 1849 v Kranji.

Srečnejšo ko Preširn je Petrarka užival starost. Eden in dvajset dolgih let je nosil butaro posvetne ljubezni („tennemi Amor anni ventuno son. 84. in mort. d. Mad. Laur.), kar je zadnjič „slepoto“ svoje ljubezni in „zgubljenega truda“ uvidil. To spremembo svojih posvetnih misel v pobožne prekrasno popisuje v veličastnih pesmih znanih „trionfi“, posebno v „trionfi d' Amore“ in „della morte.“ Ves pokojen in miren je Petrarka umrl leta 1374.

S tem, kar sem do zdaj povedal, nikakor ne bodi rečeno, da je Preširn v svojih pesmih Petrarko posnemal, da je samo po Petrarkinih stopinjah hodil. Teh misli jaz nikakor nisem; temveč sem se iz primerjanja Petrarkinih in Preširnovih pesem prepričal, da je med obema poezijama notranja sorodnost, to je, priličnost čutja najti, ali da so našega pesnika poezije samostalni plodi njegove lastne domišljije in skušnje. Tudi ni z mojim govorom rečeno, da je naš Preširn v poezii enak Petrarki, on, ki se v gori navedenem sonetu tako čedno za Petrarka postavlja, ampak moja sodba in namen mojih besed je bil le pokazati, da je Preširnu bil Petrarka skoz in skoz znan, da je Preširn brž zapazil duševno in osodno sorodnost obeh in da je zatega voljo Petrarko omenjal in spominjal se. Da je razun te podobnosti — nesrečne ljubezni — zares dosti točk med obema pesnikoma enakih, to je vsakemu v hipu očitno, kdor je prevdarjal književne okolinosti, v katerih sta oba živela.

Slovensko slovstvo.

* *Županova Micika.* Kratkočasna igra s petjem v 2 aktih. Po Linhartovi v Ljubljani prvokrat leta 1790 igrani predelal dr. Jan. Bleiweis. Natisnil J. Blaznik v Ljubljani 1864.

Nate tu Slovenci že v tem imenitno zgodovinsko igro, ker je bila prva iz vrste veselih iger, ki se je v domovini naši v gledišču očitno igrala. Jezik in okoliščine drugačne so zahtevale, da v čisto novi obliki „Županova Micika“, ktere se še stari ljudje radostni spominjajo, stopi na beli dan. Izvrstno igrana v čitavnici ljubljanski letošnjo zimo je zelo dopadla. Po vsem naravno je tedaj bilo, da izdajanje veselih iger v slovenskem jeziku začeli smo s prvo našo igro, kateri bojo poredoma sledile „Domači prepir“, „Dobro jutro“, „Vdova in vdovec“, „Tat v mlinu“ itd., to je vse tiste igre, ki so se igrale dosihmal v Ljubljani. Gosp. Kos v Zagrebu je napovedal iz hrvaščine poslovenjenih iger, ktere po takem vse skupaj bojo bogatile znanstveno polje domače, ki je dosihmal še bilo ledina. Naš narod dobiva tedaj po teh knjižicah novega berila v roke, ki mu bode za pošten kratek čas brez vse škode. — „Županova Micika“ lično natisnjena in vezana velja 20 nov. kr. Prodaja jo bukvar Giontini v Ljubljani.

* *Srpske pesme* za možki zbor in samospeve s spremstvom glasovira zložil Davorin Jenko.

Pod tem naslovom oklicuje naš slavni Davorin Jenko v Pančevi šopek 8 krasnih srbskih pesem, izmed katerih dve ste zložene za samospeve, ostalih šest pa za možki zbor, in vabi na naročilo (predplačilo), ki se z 2 gold. za celi vezek mora oglasiti do 15. junija t. l. Kdor nabere 10 naročnikov, prejme 10. zvezek na dar. Ime skladatelja „Naprej zastava slave“ in še mnogih drugih priljubljenih nam pesem je že samo po sebi porok, da bode tudi na Slovenskem naročnikov na kupe. Dolžnost naša je, da podpiramo može, ki se trudijo za umetnost našo!

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

8. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Prisrčni moj! Po obljubi zadnjega dopisa naj Ti danes kaj več povem o dunajski Štefanovi cerkvi, ktera stoji sred Štefanovega trga. Ta trg sem si poprej mislil, da je silno obširen; al pomerjen je po ostalih trgih in ulicah notranjega mesta. Strmé ogledoval sem spreveliko, od sive starosti rujavo-začrnelo svetišče, ki je čudapolen spominek staro-nemške zidarske umetnosti. Pričeto pod vojvodom Henrikom s priimkom „Da mi Bog (pomagaj) (Jasomirgott)“ leta 1144, je bilo v teku časov po mnogih prizidavanjih povečano, in še le v 15. veku dodelano; pa prav za prav popolnoma še takrat ne. Slemen (Giebel) namreč dozidane so bile še le poslednje leta. Dolgost ogromne te cerkve znaša 55, širjava 37, višina pa 17 sežnjev. Zapadna stran okinčana je z dvema čudno stavljenima, okroglastima, po 202 čevlja visokima stolpoma, med kterima se nahaja glavni vhod, znan pod imenom „orjaške duri.“ Tretji, glavni zvonik pa, ki sloví po vsem svetu, povzdiguje se na južni strani 435 čevljev (72 sežnjev in 1 čevlj) visoko pod nebeški obok. Prav zelo sem obžaloval, da je bil ta velikán z lesovjem ravno vès poodran od temena do tal, in mi toraj ni bila sreča, viditi prečudno in preumetno sestavo njegovih zidin, ki so vse izpeljane iz rezanega kamna. Zastran sive starosti so mu bili mogli tam-le eno leto podreti kamniti vrhunec ter nadomestiti ga s kapo iz vlitega železa; al tak vrh ni se dobro ponašal in mogli so ga zopet odstraniti. Zdaj stavijo mu zopet kamnitega, popravljali pa bojo ob enem celi zvonik, kar je bilo nek tudi že živo potrebno. Zastran popravljanja je tudi vhod v stolp začasno zabranjen, kar sem jako jako obžaloval. Nisem mogel toraj ogledati vélikega, 354 centov težkega zvona, ki je leta 1711 bil iz 180 turških topov vlit. Bil sem pa s tem tudi ob razgled, ki je iz zvonika čez mesto in celo okolico nek neprilicljiv. Se vé, če do same ure more se človek pospenjati čez 750 stopnjic visoko, da minejo potem zapreke mestnih zidin in je oko človeško neomejeno. Zato je ob raznih vojskinih časih služil Štefanov stolp vojskovodjem tudi ko gledališče bojišča. Prečudna je dalje tudi streha cerkvena, menda s pocinjenimi mnogobarvinimi opekami pokrita, iz kterih je na eni strani narejen po celi strešni visokosti velikanški cesarski grb: avstrijski orel; druga strešna stran pa kaže drugačne raznovrstne pisane podobe. Ob zunanjih stenah se poleg mnogovrstnega stebrovja nahaja še slednjič mnogo grobnih spominkov, raznih podob, prižnica, raz ktere je pridigoval sv. Janez Kapistran itd.

Po le-tem zunanjem ogledovanji peljem Te zdaj, ljubi brate, v duhu v znotranje prostore. Pač Ti je to ponosno, častitljivo, nekako-sveto-tamno svetišče, ki plašljive čute zbujuje v duši človeški. Mislim pa vendar, ako bi pripeljal kakega našega priprostega slovenskega človeka nenadoma le-sem ter bi mu rekel: glej, to ti je vélika stolna cerkev dunajskega mesta, bi on, viditi vse črno zidovje, brž ko ne otresal z glavo, češ: to in pa nič. Naš narod namreč ljubi svitle, jasno-bele cerkve, ozaljšane z raznopisanimi oltarji. Posebno temna bi Štefanova cerkev sama na sebi še ne bila, kajti razsvitljuje jo 30 visocih oken, izmed kterih so ene s starimi, raznobarvinimi, umetno-vloženimi steklarinami vložene; kar pa jo bolj mračno dela, so njene od starosti začrnelé stene in oboki, na ktere se je skoz stoletja sem toliko prašne črnine prisušilo, da jo ravno zdaj — komaj

boš verjel, pa je vendar le res — z dleti dolbejo stran. Zastran tega in ostalih poprav, ki se tudi v notranjih cerkvenih prostorih delajo, je bilo blizo vélikega oltarja notri gor do oboka pododrano. V ostalem pa je cerkvena oblika taka, kakor je sploh navadna pri gotiškkih stavbah. 18 orjaških stebrov razdeluje svetišče v tri ladije ter podslanja s svojo močjo visoke oboke. Presvetišče in taistemu vstric stoječi kapeli ločeni so od cerkvene ladije z visokim železnim omrežjem, ter se dajo tudi zapreti. Oltarjev ima cerkev blizo 40; le škoda, da so med njimi tudi nekteri, katerih podoba se nikakor ne strinja z obliko cerkvene stavbe. Res se je čuditi, da se celó na Dunaji, ki je vendar tako rekoč sedež vseh umetnij, na kaj tacega ni bolj pazilo. Imel bi Ti o ti cerkvi še marsikaj povedati, na pr. o mo-gočnih orgljah, o lepem oltarju, ki so ga dale plemenite gospé napraviti v stranski kapeli v hvaležni spomin cesarjeve rešitve iz rok morivnega naklepa, o starem krstnem kamnu, o grobnem spominku slavnega, tudi med Slovenci znanega vojskovodja princ Evgena Savojskega itd., — vendar da se preveč ne zamudim, podajva se dalje.

Zapustivši Štefanovo prestaro cerkev napotil sem se proti vseučilišču, da bi ondi poiskal našega ljubega A. Saj veš, da dijaka na Dunaji najlože stakneš, ako ga pred šolo čakaš. Drugači bi bilo res posebno naključje, da bi ga najdel, ako tudi veš za stanovanje njegovo. Okoliščine dijaške so namreč take, da nekteri mora tekati celi ljubi dan od „štrucjona v štrucjon“, če hoče, da živi. — O vseučiliščinem poslopji sem se zeló opekel in goljufal; kajti domišljija moja predstavljala mi je prav lepo in veličansko. Al drugače sem ga najdel. Ker sem mogel na šolsko skončanje še dobre četrť ure čakati, sem stopil ta čas v bližnjo vseučiliščino (jezuitsko) cerkev. Brate! to so Ti pravi zidarski umotvori. Enako kakor v Karolovi cerkvi je tudi tu viditi obilo marmeljna, zlata in umetnih malarij; zlasti glavna podoba vélikega oltarja mi je kaj zeló dopadla. Obseva jo sprelepo po prikritih oknih od zgorej padajoči dnevni svit.

To za danes; ob kratkem zopet nadalje kaj. Z Bogom! Tvoj vdani

Jože Žlindrovič.

Stare pripovedke slovenske.

Nabral na Dolenskem Fr. Peterlin.

Škratelj.

Pripovedujejo, da škrat v visocih gorah prebiva. Vsaka gora — pravijo — kjer škrat prebiva, ima prostorno votlino. V votlini je kamnita miza, pri kateri škrat sedi, ki ima pod sabo srebrne in zlate novce. Pod mizo izvira močan studenec, ki se bo pred sodnim dnevom razlil po deželi. Ko bodo namreč ljudje po antekristu zapeljani, „ki bo denarje sejal“, bo škratelj tako zeló zakričal, da bo gora počila, studenec pa se razlil po deželi; takrat bode gora zasula vasí in mesta v obližji, in njih prebivalci bojo potonili, predno dojde tisti strašni vek, ko bode zemlja vidila krvave boje z kraljem Matjažem.

V tistih gorah, kjer škrat prebiva, je veliko žlahne rude; toraj hodi tudi škrat do tistih rudarjev (knapov) posebno rad, kadar vodko (žganje) pijó, ali pa preklinjajo. To je vzrok, da se zdržujejo žganih pijač in se preklinjevanja varujejo.

Škrat ljudem tudi denar donša. Pravijo, da je nekemu kmetu na Dolenskem donšal ne le samo denarja, ampak tudi žita in drugih reči, katerih ga je prosil. Bil je dolgo pri hiši in zeló jih je bil obogatil,

kajti le misli mu je bilo razodeti in naglo jim je vstregel. Rekli so, da mu je bil oče mladega sinčka obljubil v dar, ki ga pa ni dobil, kajti spodili so ga od hiše pred časom, ko bi bil imel po pogodbi sinčka vzeti.

Neka druga pripovedka pa pravi, da ga je bil nekemu vzela, in sicer ko je bil 20 let star, je kar črn postal, nagloma umré in škratelj ga je odnesel pod nebó.

Neka lakomna žena je vzela jajce sedem let starega petelina brž ko je spočela, ter ga pod levo pazduho do poroda nosila. Ko se je deček rodil, izlegel se je tudi škratelj. Žena je oba skrbno odgojevala, kajti mislila je, da ji bo škratelj denarja donšal, a motilo jo je njeno upanje. Pomagal ji je sicer delati, donšal je vodo, kadar je bil pri volji, a ko se je ujezil, je nanesel na ognjišče kup kamnja in je ž njim lonce pobijal, zato so ga od hiše odpodili.

Pravijo, da je škrat tudi velik blebetalec. Nekega dne, ko so bili vsi v hiši, je nek fantalin Andrijaš po imenu, malo po malo iz lonca na ognjišču bób jemal. Škratelj to čutivši zavpije: „Andrijaš pika bob!“ — In še zdaj zmirjajo pri tisti hiši: „Andrijaš pika bob.“

Enkrat se je bil nek fantič zgubil, da ga ni bilo več dni domú; čez nekaj dni vendar pride; prašajo ga: kje da je bil? On pa pripoveduje, da ga je bil neki fantiček z rudečo kapico v sanico zapeljal, kjer se je prijazno ž njim pogovarjal, mu orehovih jederc in medene potice dajal. (Kon. prih.)

Svakinji dve le naprej!

Luj za odkrivaj nam blazega svojega srca čutila,
Z gorko ljubeznijo vnemaj Slovenke za polje slovensko,
Poj nam le, plašit' se ne daj, če kažejo tud' se strašila,
Vedi, da srčnih zahteva Dolensko, Notranjsko, Gorenško!
Kaj ko bi, Ana, ti svakinji krasila pesme cveteče
Z godbo u narodnem duhu, hladila nam rane skeleče?
Vrli Slovenec pa vedil bo hvalo, in pel Vama: „slava“
Drava in Soča in Sava, in Učka, Gorjan'c do Triglava.

Suški.

Dopisi.

Iz Zagreba 11. junija. ** — „Novice“ so unidan vprašale, kaj je neki z zagrebačko čitavnico, ki jo je kr. namestničko veče razpustilo? in kakovo je to bilo društvo? Ako se morebiti nasprotniki ljubljanske čitavnice tega veselé, nadjajo se, da bo vlada tudi v Ljubljani storila kaj takega, kratko jim bode veselje, kajti čitavnice slovenske in pa čitavnica zagrebačka niso edína stvar. Zagrebačka čitavnica bila se je počela l. 1860, dokler je še grof Coronini bil hrvaški ban, ter je kot čisto književno društvo imela namen, da se članovi izobrazujejo z branjem posebno slavenskih časnikov in knjig. Ko so Madžari rečenega leta poslali neko podporo stradajočim Hrvatom, zgodilo se je to s posredstvom čitavnice, in brž za tem se je po Coroninu razpustila; al po odstopu njegovem se je zopet oživila. Pozneje, ko so prišli slobodnejši časi, hiralo je društvo in slabelo in pešalo, ter se je združilo najpred z dvorano, za tem s streliščem, pozneje s trgovskim društvom. Letošnjega januarja, če prav pomnim, je po razpustu velike skupščine naše županije se zopet nekoliko počelo gibati ter je samostojno bilo, al kmali je zopet utihnilo. Mesca aprila odbrali so si slavnega književnika Bogovića za predsednika, barona Raucha pa, možá madžarske stranke, za podpredsednika, ter je odbor prosil potrjenja. Vse to se je godilo tako, da je občinstvo celó malo vedilo o tem. Namestničko veče stavi društvu prašanje: na kaki podlagi se je zopet osnovalo, in veleva, naj se mu predlože stara pravila; vlada izreče, da je poprejšnje društvo nehalo po tolikih spremembah in da ne sme več delovati na stari podlagi. Razloge tega

Saj smo našim ljudem spisali dobre živinozdravilske bukve; al kako malo gospodarjev je, ki jih imajo? Saj je v Ljubljani šola živinozdravilska, al koliko sosesk je še pri nas, ki nimajo nobenega takega podučnega človeka. „Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal“ — je stari naš pregovor. Al ker ga ljudje ne ubogajo, jim tudi Bog ne pomaga. Kadar je nesreča v hiši, potem letajo ljudje okoli, kakor da bi bili obnoreli, al — prekasno je!

Zgodovinsko-jezikoslovna črtica.

O prvotnem pomenu besede „župan.“

Spisal in posvetil Davorin Terstenjak

svojemu dragemu prijatlu, novoizvoljenemu ljubljanskemu županu
gospodu dr. Etbinu Costa-tu.

Iz tega, kar so nam nemški letopisci zapisali o državnem ustroji in državni pravdi starih Slovanov, se kaže, da je pri njih bil slobodnjak le oni, kdor je bil člen njihove zemlje in njihovega rodú, in sicer tako dolgo, dokler ni bil po sodniški odloki izobčen in v robstvo prodan. (*Bruno str. 112.*)

Svobodni deželani pa niso bili vsi enega stanú.

Imenujejo se: kmetje desetnjaci „rustici decimarii“, kateri so deloma v vaseh stanovali in obdelovali, deloma pa kraj host in logov in se pečali z lovom in bčelarstvom. (*Dreger „Codex. diplom. Pomer. Nr. 22. 27. 31.“*) Ti so na dvorih, v katerih so stanovali, imeli eno pravico, in pa na pušah (Huben), ktere so obdelovali. Dvore — hrame — so smeli prodati; al desetino so morali odrajtati zemljiščnemu gospodarju. Ti slobodnjaki desetniki so imeli pravico in čast orožja; smeli so nositi sulico ali kopje (*Anon. Sancruc. III. 8.*); zato še sedaj na Štajarskem poznamo: „kmet kopjaš, kmet kopčar.“ Pri Nemcih je bil drug red. Pri njih ni smel kmet nositi meča ali si ga opasati; le s privoljenjem gospôde so kupci potovajoči smeli meč imeti na sedlo privezan.

Kakor kmetje slobodnjaki, tako so tudi mestjani in tržani imeli pravico in čast orožja. Vsako mesto je bilo obdano z okopom, in vsak grad je imel svojega poveljnika — nemški letopisci ga imenujejo: „dux“. (*Ebbo 84.*) V mestnih gradovih so le vojščaki stanovali, mestjani „cives“ pa v predmestjih: „suburbii.“

Mestjani in služni kmetje so spadali v stan nižjih slobodnjakov, in so svoje zadeve pretresovali v tržkih shodih „conventus forenses“ (*And. Jasch. III. 5.*) Ti shodi so bili zunaj mesta na trgu (Marktplatz). Veče mesta so imele svoje predstojnike*) „magistratus — magnates“, ktere so si sami volili v tako imenovanih „kontinah“ zbirališčnih hišah, v ktere so dohajali ob odločenih dneh, da so se posvetovali o občinskih zadevah. Te „kontine“ so jim bile tudi gostivnice (*Sefr. 160.*)

Nad nižjimi slobodnjaci so stali plemenitaši; letopisci jih imenujejo: nobiles, principes, barones. (*Dreger Nr. 2. 3. 6. 8.*) Imeli so velik del zemljišča, ktero so kmetje morali obdelovati. Beseda kmet po mojem mnenju pomenja prebivavca, ki v vasi stanuje, litevski: kumelis, grški: κώμη, Dorf, κομήτης, Dorfbewohner. Korenični vokal je izpadel, primeri: mlin za: malin, melin, od korenike: mal, mel, conterrere.

Plemenitaši kot zemljiščni gospodarji in posestniki so se veleli: Lehi, od leha „ein umschnittenes, umfurchtes Ackergebiet“, sansk. laš scindere. Lehi so

toraj bili gospodarji polja — poljaci — in njihove naselbine letopisci imenujejo vasi — „praedia“ in pa „villae.“ (*Helmold I, 14.*)

Kakor so nižji slobodnjaci v pomirji*) (Burgward) svojih občin imeli svoje shode in zборе, tako so: plemenitaši cele dežele o svojih zadevah večali (se posvetovali) v gospôskih zborih. Večina glasov je odločila vsakokrat. Te gospôske zборе imenujejo letopisci: „generale principum terrae colloquium“ (*Ebbo 74. Sefr. 124.*) V te zборе so hodili tudi župani, kakor se prepričamo iz vrstic pri Dregeru (Nr. 26): „quod ipsi principes ejusdem patris in generali conventu et consilio, consensu fere omnium baronum et suppanorum suorum, universali decreto statuerunt.“

Niso tedaj bili vsi, kateri so se na deželnih zborih starih Slovanov posvetovali, enega stanú; pa bili so vendar vsi slobodnjaci. Prva zbornica „Unterhaus“ je obstajala iz: gradiščnikov, ogradnikov, mestjanov, tržanov in kmetov, druga pa „Oberhaus — Herrenhaus“ iz: lehov, panov, vladik, knezov, boljarov in županov. Z obema je posvetoval se kralj (rex), rokel, vojvoda, kateri je poklical nižje slobodnjake in pa plemenitaše (*Ebbo 74. Dreger Nr. 4.*)

Akoravno je kralj, rokel, vojvoda sam spadal v stan plemenitašev, se je vendar razločeval po viši oblasti in višem gospodstvu od plemenitašev. Kraljestvo, vojvodstvo, knežstvo pa je bilo v rodbinah knežkih (landesfürstlichen Geschlechtern) dedovno; vsi členi moškega spôla so se vladarstva vdeleževali, vendar najstarši je imel v rokah vladarsko krmilo; al vsakokrat mu je mogel narod dati svoje privoljenje. Ako mu je najviša oblast od zastopnikov naroda bila vzeta ali odrečena, je pravica najstaršega prešla na mlajšega, kateri je bil narodu všeč. (*Einh. ann. 823. 826.*)
(Konec prihodnjič.)

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

8. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili moj! Zadnji dopis svoj skončal sem bil s popisom jezuitske cerkve. Stopivši iz krasne te veže Božje grem zopet nazaj v vseučilišče in naravnost pred duri učne sobe, kjer sem upal najti sorodnika svojega. Pa še tû sem ga komaj staknil. Ko se namreč vrata šolske sobe odpró, se mi je zeló tako zdelo, kakor pri nas, kadar v nedeljo maša mine. Le tega nisem vedil, odkod se dijaki vsipajo; pa se vé, blizo 200 učencev v enem razredu, to Ti ni kar si bodi. Prepričal pa sem se tû, da iz šole se ne mudí le mojim malim slovenskim učenčekom, ampak celó dunajski pravniki se naveličajo šolskih klopi. Med zadnjimi še le pride naš ljubi A., ki bi bil gotovo vsega pred pričakoval, ko mene danes tukaj viditi. Po prisrčnem pozdravljenji se zdajci napotiva Dunaja na dalje ogledovat. Prav vesel sem bil, da imel sem zdaj zvedenega kažipota in mi ni bilo pri slednji ulici vprašati: kam pa zdaj?

Iz Štefanovega trga, kamor naji je bila pot od vseučilišča pripeljala, prideva na trg, imenovan „Kol v železu“ (Stock im Eisen-Platz). Tukaj stoji pri zidu

*) Ruski mir, Dorf, primeri nemški: Burgfrieden, mir, toraj: „ein umfriedeter, umhegter Ort.“ (Primeri „mirje“ v Ljubljani.) V pomirje mesta so spadali tudi vičari, in-collae vici, villici sansk.: vičam, litevsk.: ukis, gotiški: veihs, anglosaks.: vic, wiche, wichbilde, marchia civitatis, novonemški: weichbild, škotski: bield, Obdach, Hütte.
Pis.

*) Škoda, da nam nemški letopisci niso ohranili slovanskih poznamovanj za: „cives“, „oppidani“, „rustici magnates“, „principes“, „nobiles“ itd.
Pis.

neke hiše drevó, od korenine do zadnjega štremlja vse z žebli obito in okovano. Nekteri pravijo, da do lesem je segal nekdanj obširni dunajski gozd; drugi pa trdijo, da je svoje dni slednji kovač, ki je došel v Beč, mogel v to deblo žebelj zabiti. Res, pošteno so ga okovali; glava tiči poleg glave, in najmanjšega prostora ni ostalo za potomce. — Od tod pripeljala naji je pot na trg „v graben“ (am Graben), ki ga kinči lepo znamenje svete Trojice (postavljeno leta 1693 v zahvalo prestane kužne bolezni). Naprej prišla sva do cerkve sv. Mihaela. Ne kaže ona sicer ogledovavcem posebnih lepotij, meni vendar je bila ogleda vredna; kajti hranuje ona smrtne ostanke slavnega našega rojaka Žiga barona Herberstein-a, rojenega Vipavca. Ta slavni mož prerokoval je s svojimi deli že stoletja naprej, kaj bo pel enkrat Vodnik o Slovencih rekoč: „Um ti je dan!“*) — Če je bil tudi naš rod nekdanj zatiran, in ga nekteri tudi dandanašnji le še postrani, le še pisano gledajo, veselja se vendar širi domorodcu srce, ko vidi, kako visoko so jo dognali nekteri naši slovenski rojaki. To nas tudi tolaži ter navdaja s trdnim zaupanjem, da „prisijalo bo s časom solnce tudi pred naše vrata.“

Naprej od tod dospeva s tovaršem do avgustinske (dvorne) cerkve. Se ve, da me je tudi tu noter gnalo. Veliko gotiško svetišče razun nekterih podob in razun krasnega, iz kararskega marmelja napravljenega grobnega spominka nadvojvodinje Kristine ne kaže o navadnem času posebnih lepotij; pa neštivilni lestenci (lustri), ki visijo od oboka, spričujejo, da o slovesnih prilikah pripomore obilna svečava s svojim sjajnim blišcem k posebni odliki cerkveni. V stranski kapeli tukajšnje cerkve shranjujejo se v srebrnih posodah srca umrlih udov rodovine cesarske. — Od avgustinske cerkve naprej bila sva z ljubim sorodnikom zdajci na „Jožefovem trgu“, kterege središče kinči na visokem kamnitem stolalu krasni kip cesarja Jožefa II., sedečega na konji. Veliko in visoko poslopje, ki obdaja na tri strani Jožefov trg, je dvorna bukvarnica, v kateri je okoli 315.000 knjig, okoli 16.000 raznih rokopisov; na 300.000 podob (jeklo- in lesorezov), 19.000 goldinarjev je na leto ti bukvarnici samo za nakupovanje novih knjig odločenih; — res lep denar, s katerim se že dá kaj poštenega nakupiti.

Iz Jožefovega trga prideva skozi dolgo vežo na dvor, ki je osredok vélikega cesarjevega domovja. Ker skozi ta dvor iz mesta v predmestja in iz predmestij v mesto tekajo peš ljudje in se vozijo kočije, ti je tu od zore do mraka vse živo. Sredino dvora vélikega krasi imenitni spominek, cesarju Francu I. v čast postavljen. Na visokem stolalu stoji podoba njegova, katero nekoliko nižej obdaja čvetero kipov (podobe: vere, mirú, pravice in hrabrosti); tehta neki 880 centov. Množica bogato-opravljenih dvornih stražnikov in strežajev je korakala sèm ter tjà in vojakom regimenta Belgiskega, v katerem služi tudi mnogo naših slovenskih fantov in ki so imeli ravno tisti dan dvorno stražo, je ravno igrala njihova godba (banda) prav izvrstne reči. Cesarske palače pa, čeravno je v notranji opravi sijajna, si od zunaj ne smeš misliti velikanske; staro poslopje je, imenitnejše po zgodovini kakor po stavbi; zato se je že večkrat govorilo, da se bode zidalo novo.

Skozi drugo dolgo vežo prideva s tovaršem na zunanji dvorni trg. Na desno široke ceste je postavljen spominek nadvojvoda Karola. Vpodobljen je hrabri vojskovodja jezdijoč na čvrstem vrancu in visoko držeč v zrak vihrajočo zastavo, kakor je namreč po zgodovin-

skem sporočilu napeljeval vojsko v krvavi bitki poleg Asperna, v kateri je bil do takrat skorej vsemogočnega Napoleona otepel. — Nasproti temu spominku, na levo stran ceste, pa bojo, če se ne motim, v kratkem postavili častni kip hrabrega vojskovodja princ Evgena, o kterege grobnem spominku sem Ti bil v zadnjem listu nekaj omenil. Dobra misel je bila to, da se tema slavnima vojskovodjema napravita spomina ravno pred cesarskim dvorom, ker sta bila ona izmed najhrabrejših braniteljev njegovih. Kakor je bil namreč nadvojvoda Karol kos Francozom, še bolj je bil Evgen strah Turkom; akoravno mu s pričetka zastran njegove majhne postave celó njegovi lastni vojaki niso veliko upali ter šaljivo o njem rekli, da „ta mali kapucinček ne bode Turkom populil veliko kocin iz brade.“ Al o tem so se, kakor nam zgodovina svedoči, jako jako opetnajstili. Slava takim hrabrim možem! Tebi pa, blagi brat, moj srčni pozdrav. Bog! Tvoj vdani

Jože Žlindrovič.

Prijateljske pisma.

Spomini iz mojega življenja na suhem in na morji.

Poslal J. Tomše, vojaški duhoven iz Celovca.

(Dalje.)

Drugo pismo.

Julija meseca smo se poslovili od lepe Moravije; polk naš je namreč povelje dobil, se preseliti na Česko v Prago. — Spremljani od lastne glasbe in od neštivilnih ljudi, se je polk, ki je takrat še čez 3000 mož štel, v Napajedlu na vozovlak vsedel; kmali hlacon zažvižga in nas memo trdnjave olomuške vleče proti deželi Přemislá, Libuše in Vlaste. — Drugi dan se pripeljemo na Česko. Lepe ravnine z rodovitnim poljem se pred nami razprostirajo; na desno se nam kažejo sudetske goré in vrhunci krkonoških gor (Riesengebirge), ob cesti se vidijo mesta: Pardubice, Kolin, imenitno zavolj velike vojske, ki so jo pred sto leti imeli Avstrijani s četami pruškega kralja Friderika, in v kateri je brez dvombe tudi marsikteri sin Slovenije svojo junaško kri pretil; na desno se vidi trdnjava Kraljevi Hradec, na levo okrožno mesto Časlav, Kutnaha, dalje ob železnici Přelovč; Labski Tinj, Podiebrad in Česki brod.

Proti poldnevu se nam prikažejo visoki stolpi zlate Prage, slavni Hradšin s stolno cerkvijo sv. Vida, in krasnim poslopjem cesarskega grada, zraven njega Beli stolp (weisser Thurm) in Daliborka, ostanki starodavnih časov, v katerih so nekdanj reveži, ki jih je strašna osoda zadela, grozne lakote morali umreti; na levo od cesarskega grada se vidi grad kneza Švarcenberga, in stanovanje praškega vélikega škofa, dalje velik in bogat samostan in opatija Strahov.

Bodi mi srčno pozdravljena zares krasna, zlata Praga! Stoletja so nad teboj pretekle; na tvojem starem zidovji je zapisana zgodovina starodavnih časov, ki mi z močnim glasom oznanuje minuloost vsega posvetnega; — al tudi še zdaj svoje nekdanje imenitosti nisi zgubila; imenovati se moreš ponosno mati čehoslovanskega naroda in eno najimenitnejših in najlepših mest avstrijskega cesarstva.

Blizo 4 leta sem živel v tem prijaznem mestu; vse njegove znamenitosti sem natanko pregledal, in lahko bi o njem veliko pisal; al časnik nima prostora za toliko obširen popis. Rečem tedaj samo to, da mi leta, ki sem jih v Pragi preživel, vedno ostanejo v milem spominu. — Našel sem tudi v Pragi mnogo vrlih rojakov, s kterimi sem se kmali seznanil, dasiravno po-

*) Kaj več o tem plemenitem gospodu nahaja se v slovenskem koledarju v. č. g. Hicingerja, leto 1864, str. 103—105.

Belin in Belen ste toraj dve različni božanstvi, prvo je slovanski Belbog — Belin po obliki kakor imena: Jerin, Zorin, Kalin; — drugo keltski: Belen.

Oba sta imela apolonske lastnosti, zato oba imata tudi v napisih pridevke: Apollini Belino in Apollini Beleno.*)

Ker so bokal, ročka, čaša, kotlič bili tudi blagoslova in življenja simboli, tedaj nahajamo na norenskih spomenikih, da tudi zemske boginje imajo te posode. Tako v Bobru blizu Voitsberga vidiš po staroslovensko oblečeno žensko podobo z zrcalom — simbolom lepote v desnici in kotličem v levici.¹⁾

Enake podobe najdeš med sekovskimi kamni²⁾ itd. Zemska boginja je bila tudi Noreja. Ime sem že na drugem mestu razložil (*Mittheil. des histor. Vereins für Krain 1857 1. 35.*) od nora, die Vertiefung, Niederung, in sem rekel, da je boginja globoke vlažne zemlje, zato je tudinjej bila čaša — šalica posvečena, kakor se prepričamo iz napisa: „Noreiae augustae sacrum, Quintus Fabius Modestus domo Roma, Decurio alae primae augustae Thracum — phialam³⁾ argenteam pondo II. librorum. embemata Noreiae aurea unciarum duo dedit.“

Nora — Noreja se je pri Čehih veleda po oslabljenem glasniku: Nira; Stranski⁴⁾ jo je štel med podzemeljske boginje, ker zemlja hrani trupla umrlih, pri Polacih po vakalozovanem glasniku r: Nia, katero Naruszewicz⁵⁾ tudi šteje med podzemeljske božanstva. (Dalje prihodnjič.)

Časnikarski poberki.

Zidarji avstrijske sreče.

Zopet se je oglasil neki modrijan, kateri svetuje, kako bi se država naša pomôgla iz dnarne stiske. Ako je uni, o katerem smo zadnjič govorili, svetoval roparstvo cerkveno, hoče ta, kterege bomo danes omenili, naj bi se kmetijstvo pokončalo do kraja.

V časniku „Frankfurter Actionär“ modruje namreč, da le s povikšanimi davki se more poravnati primanj-kava državnih dohodkov. Davki se morajo povikšati — blodi Frankobrodec — saj ni res,* da bi to nemogoče bilo, kakor „žvekajo govoruni (Phrasenhelden) v deželnih in državnih zborih, brez vse vednosti.“ — Ako take reči beremo, res ne vemo, ali bi človeka bolj jeza popadla zavoljo predrznega besedovanja ali zavoljo neumnosti, ktera iz njega svoje rogove molí. „Davki se morajo povikšati — pravi milostljivo dalje — pa le taki, ki se povikšati morejo „brez preobložbe“ (Ueberdruck) in to so zemljiščini (gruntni) davki; ti davki se še dandanašnji pobirajo po katasterski cenitvi od leta 1817, in niso v nobeni razmeri več s tem, kar so zemljišča (gruntni) dandanašnji vredne.“ — Da bi te medved nabasal, ki tako beseduješ! So li možje, ki so v deželnih in državnih zborih tako temeljito govorili zoper povikšanje davkov, nevedneži, da ne poznajo težav kmetijstva? — ali ne živijo med ljudstvom in ne slišijo vsaki

sv. Apolonije, rusk. belena, poljski bielun, česk. blen, blin, toraj tudi slovanskemu: Belinu. Korenika imen Belin, Belen je: bal, bel, sansk. bhal, razsvetiti, litevski: balti = beliti, svetlo napraviti.

*) V narodnih slovenskih povestih se še sedaj večkrat omenja bajanica: „Baba bosaruna“, primeri slovaško: bosorka copernica, Hexe.

¹⁾ Muchar l. c. Taf. X. fig. 19.

²⁾ Muchar l. c. Taf. 15. fig. 13. Taf. 14. fig. 29.

³⁾ Archiv des hist. Vereins für Kärnten II. Heft Nr. 107.

⁴⁾ Stransky. Resp. bohem. Lugd. Bat. 1634. 24. cap. 6. pag. 248 etc.

⁵⁾ Naruszewicz II.

dan nadlog kmetovih? Če govori modrijan frankobrodski od katastra iz leta 1817, zakaj je tako zvita lesica, da ne pové, da so nekdanji davki po različnih dokladah povikšani zdaj tako, da so dvakrat in trikrat veči od nekdanj? Kdor si upa take svete dajati, je sovražnik Avstrije, in le čuditi se je, da se še časnik najde, ki si upa natisniti take stvari! Res je, da je modrijan mogel s svojo sodrigo potovati na ptuje; al kako Avstrijo ptujci poznajo, kaže zopet „Frank. Actionär.“

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

10. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Zadnjič sem Ti, predragi brat, pravil o zunanjem cesarsko-dvornem trgu in o spominkih, ki ga zaljšajo. Pozabil sem Ti bil pa povedati, da mikavni ta prostor bolj je podoben vrtu nego trgu, ker ob stranéh široke ceste pokriva tla njegove prijetno-zelena rušnja, med katero se vijó razvrstne gredice. Ta trg mejil je pred na trdnjavsko obzidje, ki je obdajalo notranje dunajsko mesto. Kakor pa sem Ti že v enem poprejšnjih listov pravil, je obzidje padlo; Francove vrata pa, ki so odtod odpirale pot proti predmestjem „Maria-Hilf“, „Neulerchenfeld“ itd. ostale so menda za spomin na nekdanje čase. Pa bi bilo take zidarije tudi res škoda podirati; zidanim leta 1822 pod vlado cesarja Franca I. stoji na čelu prislovica njegova: „justitia fundamentum regnorum“ (pravica kraljestvom podlaga). V vsem skupaj 38 sežnjev široke imajo tri razdelke. Skozi te prehode drdajo Ti kočije v eno mer ven in noter; skozi srednjega smejo edino le cesarske kočije. Unstran vrat bila sva zopet na planjavi (glasii) in kazalo se mi je kraj nje veliko poslopje za cesarske vozove, konje itd. — Odtod potujeva dalje proti „Neulerchenfeld-u“, ali kakor so slovenski dijaki prekrstili to ime, proti „prepeličevšču.“ Tù sem zahaja najbolj prosti narod, da se v gostivnah razveseljuje po svoje. Gotovo si pa tudi, brate, z menoj vred v časnikih bral, kako lepo novo cerkev so ondi izgotovili poslednje leta. Veliko sem o tej cerkvi lepega pričakoval; pa povem Ti, da še vse veliko več sem najdel. Že zunanje dela, na čelu z dvema zvonikoma in prezalim vhodom kinčane in v osredku z drzovito kupljo venčane, kažejo toliko lepoto in umetnost, da se čuditi moraš. Pa vsa zunanja lepota je le slaba priprava na prekrasni blišč, ki razgrinja se očem ogledovavčevim v znotranjih prostorih. Kaj lepšega si res človeška domišljija komaj misliti more! Kar si koli zidarska, steklarska, zlatarska, pasarska, podobarska in kiparska umetnost lepega izmisliti more, tù ima svoj dom; vse je sestavljeno v enem in istem zlogu. V tri ladije razdeljeno svetišče dobiva po množini okroglih okin svojo svetlobo, katerih barvana steklenina razliva nekako sveto-temno, pa čarobno-lepo bliščavo po prezali hiši Božji. Popis natančen je skoraj nemogoč.

Vrnivši se pridem s svojim prijateljom po dolgih dolgih ulicah zopet nazaj do „glasije“, in zdaj se napotiva naravnost tje, kjer ima državni zbor za seje svoj lesen dom. Kaj lesen dom? Istina, brate! Iz lesenine so stesali v naglici Dunajčanje poslopje, v katerem naj bi se po zvedenih poslancih Avstrii pomagalo iz raznih, težav in nadlog. Da pa morebiti ne misliš, da začasna zbornica poslancev kaže svetu svoje gole lesene „planke“, Ti povem, da so ji zidarji, malarji in tapecirji pomagali po svoji moči k nekaki ličnosti; še bolj pa neki „etiketen ceremoniel“ pomaga povzdigovati

blesk zbornega doma. Oportani vratar, svojo močno romarico v rokah, sprejme nas pri glavnem vhodu in pokaže nam, v kateri sobi se imamo oglasiti za vhodne lističe. Za badovo se delijo. Vrtar nam naznani zdaj drugi vhod, kjer naji zopet gospodje v črnih oblekah sprejmejo ter nam povedó, kam in kako. Stopnice pregrnjene so vse z mehkiimi preprogrami, da ne bi človek pretrdo stopal in ropota ne delal ter ne motil kakega v globoke misli ali vneti govor zamaknjenega duha. — Po takem ceremonijelu prideva do zaželjenih vrat in stopiva na galerijo, ki od treh strani obdaja dvorano, v kateri deluje državni zbor. Na četrti strani je krasna, z rudečim baržunom prevlečena loža za cesarsko rodbino. Raz vseh galerij se gleda doli v zbornico, kakor s kora v cerkev. Stoli za državne poslance postavljeni so amfiteatrališko vrsta nad vrsto, in sicer na veliki polokrog; v polokrogovi sredini pa so napravljeni sedeži za ministre, zbornega predsednika, perovodje, urnopisce, kakor tudi leca za govornika. Natanko se iz galerij vidi, kateri prostor poseda ta, in zopet ktere ga uni poslanec. Mnogo klopi je praznih, ktere kažejo svetu, da še ni zastopana vesoljna velika Avstrija, ampak da delu je le manjša skupščina tako imenovanega „ožjega zbora.“ Kar pa, brate, iz časnikov dozdej pozvediti nisi mogel, namreč o že dovršenih posebno važnih ustavnih napravah, ktere so prerajeni Avstrii potrebne, kakor ribi voda, tega Ti tudi jez ne vem naznaniti. Precej časa sem se v zbornici mudil, sedel in stal, pa nisem nič družega posebnega čul, kakor to, kako je bingljaj tisti drobni, pa tako mogočno zapovedovavni predsednikov zvonček, in kako so poslanci med seboj zbirali ude za posebne odseke. Čakal in čakal sem, pa nič nisem pričakal razun tega, kar sem ravno povedal; tega pa sem se slednjič tudi že naveličal in torej pred sklepom zapustil dvorano. — Bolj zanimivo mi je tedaj bilo pregledovanje nove zidarije, ki se stavi ne daleč od zborničnega poslopja in iz ktere bo izrastla ona prekrasna cerkev, ki jo zidajo na hvalni spomin rešitve Njih Veličanstva cesarja Franc Jožefa I. iz morivčeve roke. 24. aprila 1856 položen je bil temeljni kamen temu svetišču; od tistih dôb že se dela in zida cerkev, pa akoravno je zidovje že visoko in so stranske ladije že izobokane, bo vendar še dolgo trpelo, predno bo dokončana. Sestavlja se v čistem gotiškem slogu in sicer vsa iz rezanega kamna. Res bo cerkev veličanska, kadar bo izgotovljena. Imela bo dva stolpa, iz konca vštric tri vhode; razdeljena bo v tri ladije, potlej pride razkrižje, kronano s kupljo, in za tem še le prezbiteri. Kakor po sredi cerkve bodo tudi v podolgasto-okroglem svetišču podpirali obok na okrog postavljeni stebri, ter bodo delali hodišče poleg oltarja in krog njega; celo svetišče pa bode opasevalo zvezdnim žarkim enako sedmero kapelic. Dolgost cele cerkve znaša 47; visokosti bo v sredni ladii 14½; v kuplji 35½, pri zvonikih pa po 49 sežnjev. — Popoldne se napotimo proti cesarskemu gradu „Schönbrun-u“, ki je pol ure dalječ zunaj Dunaja. Peš hoditi tako daljo, se vé, ni kazalo, toraj se vsedemo v najemno kočijo. Kaj velika dobrota so res ti „štelbogni“ za Dunaj in njegovo okolico. In kako lepo je plačilo vredjeno! 10 soldov plačaš, potlej se pa pelji 5 minut ali pa celo uro dalječ. Ne misli pa, brate, da so ti „štelbogni“ kake na pol stolčene pokveke, ki človeku pretresajo čeva, kakor galejo; o ne! Lepe in pripravne kočije so, akoravno ima vsaka prostor za 10—14 oseb. Konjiče Ti imajo te kočije kaj brze, in ako se te uboge živalice v tek spusté, Ti drdrá „štelbogen“ hitro naprej. Da voznika zaklicati moreš, če hočeš voz zapustiti, potegneš le za motoz, ki visi od kočijnega stropa, in zdajci ti ostane voz. Pritvezen jepa ta motvoz zvončku,

ki ga ima voznik na sedežu poleg sebe obešenega, in ktere ga možicelj toliko raje uboga, ker vé, da si bo žep opomogel zopet za desetico. Rekli so mi, da tacih voz je na Dunaji okoli dvanajst sto. Vsak trenutek te sreča tak voz, da Ti ni treba na tlaku petá brusiti, ako imaš pot v predmestje ali kam zunaj mesta. In tako z Bogom za danes! Tvoj

Jože Žlindrovič.

Šolske stvari.

1. Viša gimnazija v Ljubljani. 2. Viša ljubljanska realka.

(Konec.)

Drugi oddelek omenjenih letnikov nam priobčuje šolske naznanila, iz katerih posnamemo to-le:

Učiteljev štela je gimnazija 20 za obligatne vede, za proste 10; realka pa prvih 7, družih 3; — učencev konec leta našteva gimnazija v 8 razredih (in 14 sobah) 648 (več od lani 35), in sicer 566 slovencev, 76 Nemcev, 5 Lahov in 1 Arabljana; realka pa v 4 razredih (in 4 sobah) 172 (22 več od lani); in sicer Slovencev 95 (?), Nemcev 63 (?) in 14 lahov; — štipendije znašale so na gimnazii 6813 gold. 13½ kr.; na realki pa 432 gold. 55 kr. — pač malo! Želeti je, da bi se kaj štipendij ustanovilo za realkine učence. Dobro delo bo storil, kdor more kaj pripomoči v tej reči; — učnine plačalo se je na gimnazii 5537 gold. 70 kr. (lani le 3817 gold. 80 kr.), na realki pa 1491 gold. (lani 1240 gold.) — Med najtehtniši ukaze do obeh teh učilnic štejejo ministersko dovoljenje od 6. februarja 1864 št. 587 C. U., da se smé vpeljati Lésarjeva slovenski pisana liturgika na učiliščih kranjskih. Radovedni pričakujemo vesele te novice od sorodnih učilnic iz vseh slovenskih krajev, nam sosednih. Nam bodo li letniki prihodnjega leta prinesli novico, da se je vpeljala 3. slovenska knjiga, svetopisemska zgodovina stare zaveze, ktere pričakujemo iz rok preč. stolnega dekana dr. J. Pogačarja? — Omeniti moramo še, da je letos nekoliko starišev prosilo in tudi dovoljenje dobilo, da so bili njih sinovi na gimnazii oprosteni nauka slovenščine. Da bi takega oprostenja želeli stariši, katerih sinovi ne bojo službe prosili na Kranjskem, bi se nam to čudno ne zdelo; al da prosijo oprostenja taki, katerim bi kadaj kaj dobro déle spričevala iz jezika slovenskega, to presega naš horizont!

O pisavi slovenskih priimkov in naših krajinih imen so „Novice“ lani obširno govorile ter svetu oznanile pravila (glej lanski list 33., stran 264.), edino naravne in tako pravične, da nam jih dozdej še ni ovrigel nihče razun njega, ki meži z vsemi očmi pametnega razuma, torej govore o pisavi imenski letošnjih letnikov le omenimo, da se je ta stvar, če tudi malo, vendar nekoliko obrnila na bolje, toda le v gimnaziinem letniku (realkini imenik je temu vstregel že lani) s tem, da se je prav po nasvetu 3. lista letošnjih „Novic“ gotica tudi za krajine imena umaknila latinici; v realkinem letniku pa še malega tega napredka ne najdemo; ostalo je sploh nemško jedro in njegova gotiška obleka tudi letos slovenskim krajiniim imenom, zakaj, pač ne vemo, tolikanj manj, ker se letnik gotici vendar ni mogel popolnoma odpovedati; 5 slovenskih in 7 laških krajinih imen nahajamo vendar v latinici obleki. Vendar pa je v realkinem imeniku večja doslednost v tem, da so krajine imena večidel le v nemški autentični prestavi. Da bi bil letnik iskal doslednosti v tem, da bi bil postavil ravno tako autentične imena

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

11. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Z današnjim pismom sem se, predragi bratec, precej zakasnil. Ne zameri! saj veš, da imeli smo učitelji zdaj sv. Jakoba, to je, čas očitnih letnih skušinj, ki je dal nam in mladini dovolj dela in znoja. Bom pa skušal odslej s svojimi dopisi biti marljiviši. Danes Ti hočem povedati, kako sem se vozil iz Dunaja v „Schönbrunn.“ Prav „fest“ je šlo, kakor pri nas pravijo, in tako „rogomentno“ smo sedeli, jez in še trije tovarši v kočii, kakor ne vem kdo si bodi. Po neskončno dolgi ulici predmestja „Maria Hilf“ prisedšim pokazal se nam je na desni kolodvor zapadne železnice, zdajci pa se je odgrnil tudi razgled proti „Schönbrunn-u“, kamor nas je urni „štelbogen“ pridrdral. — Veliki prostori razprostirajo se pred gradom, po katerih giblje in mrgoli polno kočij, vojašine in ljudstva. Velikanski grad, v katerem navadno poleti cesar stanuje, je pač vsa drugačna, kakor stanovališče cesarjevo na Dunaji. Že zunanja lepota človeka vrlo mika; — kako more še le znotraj biti! Dvojne široke kamnite stopnice peljejo od zunaj gori na visoko-široke pomole (balkon), od kodar peljejo potem vhodi v znotranje prostore. Pravijo, da so neskončno vkusno in prekrasno ogleštani, zato pa tudi ptuji cesarji in kralji, ki pridejo naše cesarske rodbine obiskat, navadno tle stanujejo. Tudi Napoleon I. si je bil leta 1809. odbral „Schönbrunn“ za svoj dom in tu je podpisal dne 14. oktobra o. l. znano Schönbrunn-sko pogodbo. Pa glej, kako čudno igra osoda: 23 let kasneje, dne 22. julija 1832, je v isti sobi umrl sin njegov, vojvoda Reichstadt-ski, v kateri je tedaj bival mogočni njegov oče.

Skozi osredje gradú vodi dolgi in široki prehod v zadnji prostrani dvor, čegar obrobek kinčijo razni kamnitni kipi. Tu prične se v francozkem okusu osnovani vrt ter vodijo košato-gosti drevoredi na vse strani. Jez in moji tovarši podali smo se doli do znamenitnega zverinjaka. Škoda, da pihal je tisti popoldan precej pusti veter in da so bile večidel vse zveri, namreč orslani, tigri, hijene, opice itd. v svojih hlevih, ki so vsi zidani, od spredaj pa imajo male dvorce, ki so z lično železno ograjo obdani, po katerih se zverad spreha. Zmed ropnih zveri bilo je viditi le volka in čveterih kaj čvrstih medvedov, 2 rujava in 2 bela. Hencano je moglo mikati kocince po prostosti, ker so se pogosto spenjali na zadnje noge kviško ter s sprednjimi tacami poskušali moč železne ograje. — Ptice, kar jih je bolj redkih in mehkužnih (razni papagaji itd.) imajo zopet lastno okroglo zidano poslopjiče z velikimi okni in steklenimi vratmi, skoz ktere se lahko vidijo. Žvižgajo in brlizgajo, pa tudi pačijo se na prečudne viže, vsaka po svoje, tako da človeka ušesa bolé. Nekatere druge dragocene ptice, kakor zlato- in srebrno-pernati fazani itd. pa živijo z raznimi ropnimi pticami vred — se vé, ločeni po vrstah — po velicah železnih omrežnikih v prostem zraku. Orlom, sokolom, jastrebom, kanjam itd. dajal je strežaj ravno večerno hrano; al so se mrhe tako klale med seboj, ktera bo več dobila, da sem mislil, pokončale se bodo. — Raznovrstne gosi, race, pelikani, labudi i. m. d. pluli pa so kaj košato po prostornem ribniku ter vozili se v večih in manjših trumah sèm ter tjà. — V botaniškem vrtu viditi je veliko izrednih rastlin iz ptujih deželá, palmovih dreves, braziljskih cvetov itd. Da bi Ti hotel, brate, popisati, kaj je vse tu in tam po vrtu še viditi, preveč zamudno bi bilo

to; le to Ti rečem, ako kdaj prideš v Beč, pogledi v „Schönbrunn“, ne bo Ti žal.

S tovarši prisedši zopet nazaj na Dunaj, šli smo v preimenitno pivarnico v „Kleinschwechat“, ki slovi ko ena najprvih naprav svoje vrste po vsi Evropi. Lastnik njeni, rajni Dreher, ki je kmali po mojem odhodu iz Dunaja umrl, je zapustil na milijone denarja, ktere mu je nanosil dobiček od njegovega neizrekljivo okusnega piva.

Jesenski megleni popoldan stisnil se je bil zdaj kmali; noč pa mi je pokazala Dunaj zopet v novi drugovrstni lepoti. Tisoč in tisoč plinovitih lučic je zamigljalo ter obsejvalo zlasti gostilnice in štacune tako sjajno, da je bilo gotovo marsikje svetleje, kakor tudi ob solnčnem poldnevu. S plinom, ali kakor sta to svitlobo neki ljubljanski možicelj in za njim njegov sinček prekrstila v „kozjo luč“, Dunajčani kratko malo ne vohrujejo, zlasti v predmestji Leopoldovem ne, kamor smo se na večer podali in kjer je Dunaja največe bogastvo domá. Tu je bilo viditi toliko in tako velikih plinovitih zibeljčkov, kakor da bi bila vsaka hiša cesarski grad. Marsikaka štacunska izložba bila je tako razsviljena, da je svit skoraj očem vid jemal. Prečudne so res iznajdbe, ki jih je izduhtal sedanji vek! — Da bi prihodnje jutro ne imel predaleč na železnico, vselil sem se koj blizo severnega kolodvora ter se podal kmali na počitek, ktereга sem bil že čez glavo potreben. O mojih daljnih dogodivščinah v prihodnjem listu kaj. Bog s Taboj in manoj! Tvoj Jože Žlindrovič.

Kratkočasno berilo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Česki spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Konec.)

„Slaba je, pobratim Djuro!“ — potožil je Mandušić s pobešeno glavo, kaj nam pomaga to, ker so te revne hiše v oblasti nam, pa smodnišnica ne?“

Djuro je gledal na stolp, gledal silno zidovje, pa vprašal, kakor da bi ne bil slišal Mandušića: „Kje pa je moja sestra?“

Mandušić je pogledal gori, ali skočil nekoliko nazaj; zdelo se mu je, da tam vrh smodnišnice vidi žensko postavo; vidil je, da je res, da poleg Ahmed-age stoji ženska. Precej je vedil, da je to Helena; samo obleka se mu je zdela čudna, taka, v kakoršni je ni nikoli vidil. Ta ga je motila.

„Helena Martinovičeva! Ali si ti, ali me slišiš?“

„Jaz sem jaz, slišim te, Mandušić!“ — odgovorila je Helena.

Ahmed se je obrnil; nič ni vedil, da ima Heleno pri sebi.

„Oj hosudarka!“ — začel je svariti jo — „zakaj si šla iz zavetja, tukaj ni varno za-te.“

„Varno je varno, Ahmed-aga!“ — odvrnila je — „prav pravi kraj je za-me. Tam doli v stolpu sem storila vse, kar sem imela, zdaj sem prišla pa lesèm, zato da še enkrat vidim gore po svoji domovini, da bi slišala brate in črnogorske junake še enkrat, predno umrjem.“

„Kaj pa to praviš?“ — začudil se je Ahmed — „varnejša sva tukaj nego bi bila za obodskimi gradbami, in predno jutri solnce utone, pride na pomoč vojska iz Škadra. Kaj govoriš o smrti „peri“ moja?“

„Jaz da sem „peri“ tvoja?“ — nasmejala se je Helena — „kaj si mi že pravil o vaših „peri-ah“ — da so nad vse lepe? Slišala sem, da s svojo ljubeznijo pogubo naklanjajo ljubimcem.“

nika“ prejel ponudbo, naj za ta občecenjeni slovník spiše članek o Koroški in Kranjski; rad se je lotil tega dela, in knjižica ta je poseben iztis onih spisov. S posebnim veseljem pa je popisoval gosp. profesor še kranjsko deželo, ker je leta 1849 več časa prebival v Ljubljani in se ma je „divokrasna“ domovina naša — kakor jo v predgovoru imenuje — še posebno prikupila. Mi smo mu toliko bolj hvaležni za to, ker je brate naše na Českem seznanil z našo domovino prav na drobno, nam pa je s tem delom podal knjižico, ki ob svojem času utegne na hvalo biti „matici“ naši, zato, ker je podučna ravno tako preprostem narodu kakor omikanemu občinstvu našemu, kteremu žalibog! dosihmal še ni nobeden naših pisateljev podal enake knjige.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

12. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili moj! 24. dan oktobra sem odločil za odhod iz Dunaja v Moravo. Kočije so na vse zgodaj že ropotale proti severnemu kolodvoru, toraj se tudi jaz odpravim urnih korakov na to pot. Vem namreč iz skušnje, da le človek mora čakati železnega vranca; on ob odločenem času ne bara, ali je kdo za vožnjo pripravljen ali ne; burovš kar zdrči svojo pot. Na severnem kolodvoru pa človeka še zlasti to najlože zmoti, ker v eno mer odhaja vlak za vlakom. Mislim, da se nikomur ne bom zameril, ako rečem, da gledé železnic so imeli gospodje pri visoki vladi prvi ozir le bolj obrnjen na severne dežele; mi jugovci smo veliko kasneje prišli na vrsto. Zato pa ste že tudi zlasti Česka in Moravska že zdavnej na vse strani prekrižane po železnih tirih. — Prav vesel sem bil, ko po dolgem čakanji slednjič dasta zvonec pa konduktêrjeva mogočna trombica znamenje za odhod. Memo slovečega „Prater-ja“ privihramo zdajci do male, in za njo po sredi prostranega otoka do vélike Donave. To Ti je, brate, velikanska, ogroma reka, nadvladajoča vse avstrijske vodé. Človeku je še takrat nekako tesno pri srcu, ko o navadni njeni velikosti vibra hlapon nad njenimi penečimi valovi. Kako strahoviti pa mora biti še le takrat pogled, kadar se njene sile razlijo čez obrežje in obširne se ravnine spremené v povodnjo velikega jezera. In kako pogostoma je to!

Prva postaja za Dunajem je „Florisdorf.“ Kmalu naprej odcepi se k levi stranska železnica na „Stokerau“; nas pa je zavozil hlapon v sprelepo moravino polje (Marchfeld) in vedno bliže tjè proti zemlji ogerski. Okolica druge postaje „Wagram-ske“ kazala mi je znamenito polje, kjer je leta 1809 nadvojvoda Karol tako slavno otepel Napoleona. Vas Aspern, po kateri se imenuje tisti za avstrijsko orožje tako sjajno-zmagajoči boj, ostane v neki nižavi na desni, in se od železnice ne vidi. Škoda! saj iz daljave bi bil rad gledal aspernski cerkveni stolp, s kterega višav je Napoleon vodil oni dan svoje čete. — Od naslednje postaje „Gänsendorf“ loči se zopet novi železni tir, ki se zasuče proti jugozhodu ter prestriže v raznih izramkih celo obširno Ogrijo, temeški Banat in skončá svoj tek še le v „Basiash-u“ ob Donavi in blizo zadnjega zakotja avstrijske zemlje. Mi pa smo se vozili odslej vedno v bližavi reke Morave (March) in poleg ogerske meje memo štacij Angern, Dürnkrot in Hohenau. Pred naslednjo postajo „Lundenburg-sko“ previhrali smo mejo zgornje-avstrijsko-moravsko. Tukaj razdvoji se zopet železni tir.

Levi drži proti Brni, Pragi in v dolnjo Nemčijo; nas pa je vozil hlapon dalje na Krakovo-levovski železnici po neizmerno širokih planotah in v sredi silno lepih polján. Na vsaki postaji sem vidil velike kupe in cele vozove bele pese, ktere se v Moravii na milijone centov prideluje. Zato je skor v vsakem večem kraji blizo železnice tudi fabrika, kjer iz pese pripravljajo v pravem pomenu besede domači sladkor (cuker). Okoli Bizzenca vidil sem dalje tudi še obširne planjave obsejane in nasajene z mladim smrečjem, kar ima gotovo zopet nove gospodarsko-merkantilne namene. Živo spominjal sem se tudi na ti postaji (Bizenški) slovečega rajnega rojaka, gosp. J. D., ki je bil z nama vred kršen pri istem krstnem kamenu, pa je s svojo brihtnostjo dognal tako dalječ, da je bil oskrbnik mnogih grajščin in je tū sklenil svoje življenje, obče ljubljen in spoštovan (dekoriran tudi z nekim saksonskim redom). Bodi mu zemljica lahka!

Naj Ti tukaj zdaj še povem, kar sem zapazil vès čas od Dunaja sèm po železnici. Pri vseh njenih stavbah, mostovih, postajskih in čuvajskih poslopih je memo južne železnice razloček kot noč in dan. V tem, ko so na južni železnici vse tehniške stavbe, kakor bi bile olikane, tako rekoč iz škatljice vzete, je tū še vse nekako okorno, nepopolno. Zlasti smejeti sem se mogel tudi telegrafnim kolom. Kjer so vidili nekđaj kak štemelj rasti, so ga menda pricefrali za lase sèm, češ: „tukaj le nam služi.“ — Dobro je bilo tudi, da imel sem saboj svojo „legitimations-karto“. Akoravno me naravnost ni nihče baral za-njo, sem bil vendar enkrat brez nje v velikem strahu, ker me je bil nekdo precej pogosto jel spraševati, odkod in kam. Veš namreč, brate, da ravno takrat so bile poljske prekucije „in floribus“, in dozdevalo se mi je, da bi me bil možic kmali za kakega poljskega „Zuzügler-ja“ štel. — Od Bizzenca naprej kazali so mi popotni tovarši na levo tjè za gričnatimi polji na precej strmem holmcu stari grad in razvalino Buhlov, odkodar ima nek okó človeško neizrekljivo krasni razgled na bližnjo okolico in daljne pokrajine. Zaznamovali so mi tudi lego dolinice, ki razteguje se od Buhlova sèm in v kateri leží sloveči Velehrad — iskreno-zaželjeni kraj mojega popotvanja. Kmalu začne zdaj „lukamatija“ žvižgati, — že se mu zdeha, vlak se ustavi, konduktêr pa zakliče: „Ungarisch-Hradisch!“ Tukaj tedaj, na 11. postaji od Dunaja, 38 ur daljave od tam (plačilo na 3. razredu okoli 3 gold. 50 kr.) zapustil sem voz. Od kolodvora pelje sicer lepa vozna cesta proti Velehradu; ker pa so mi neki delavci pokazali čez polje bližnjico, sem koračil po taisti naprej. Dolinica Velehradska in kraj sam po sebi ima nekoliko enakost z našo kranjsko Zatičino. Stojí Ti ravno tako na levi, samo malo dalje od železnice, kakor Zatičina od glavne dolenske ceste; — grički so kakor okoli Zatičine nizki, po večem vsi obdelani; — lega bivših samostanov pa je skor obeh enaka. — Kakor sem Ti že povedal, pelje od hradiške postaje lepa cesta do Velehrada; mene je pa vodila steza po sredi rodovitnih njiv in konec tistih do nizkega košato obrastenega grička. Urnih korakov pospnem se proti njegovemu vrhu; še ene trenutke stopam in pokazal se mi je hipoma v podnožji brežulkovem in okroglasto skončani dolinici blaženi moravski Betlehem — preslavni Velehrad. Občutkov, ki so napajali o tistem trenutku mojo dušo, Ti, brate, nisem v stanu zapisati. „Slava tebi, stari Velehrad, ki dal si zemlji slovanski prve duhovne učeničke v milem maternem jeziku“ — so bile besede, ki zapisal sem jih tū v obličji Velehrada v svoje potopisne zaznamke. Kaj več o tem imenitnem kraji v prihodnjem listu. Srečno! Tvoj

Jože Žlindrovič.

ostale katoliške in grške cerkve, katerih, ako se ne motim, šteje Zagreb deset, to je, osem katoliških in dvoje grških (zedinjenih in nezedinjenih). Toda teh ostalih cerkvá ne morem hvaliti niti notranje niti zunanje posebne lepote; župna cerkev sv. Marka v gornjem gradu je gotičen, jako star stavbin spominek preteklih dni; vendar poezija in domišljija te minete, ko stopivši v stoletja stari Božji hram ne vidiš, česar si pričakoval; leseni, z debelim prahom obloženi, vsakemu drugemu, samo gotičnemu skladu ne podobni oltarji vržejo tvojo živo domišljijo neusmiljeno z zračnih višav na golo trdo zemljo, prepričavši te, da še sedaj živijo barbari, kateri, ako nič hujega ne učinijo, vsaj vse, morebiti po starih cenjenih freško-slikarijah ime nitne stene, pobelijo.

Predmestna župna cerkev sv. Petra je večidel nova, v bizantinskem skladu sezidana in ima lep visok zvonik; ravno tako tudi samostanska cerkev pri „milosrdnicah“ v novi deželni bólnici, kjer je sedaj izložba. Tù so me zraven posebne snažnosti prelepe steklarne slikarije na cerkvenih oknih zanimivale. Krasen je pogled, ko solnčni žarki, vsipaje se skoz cerkvene okna, kamenite tla mnogobojno opisujejo in celo cerkev z neko magično pol-tmino razsvitljujejo. Gledal sem zamišljen to krasoto, ko nenadoma orgle zapojó, in angeljsko petje kora se razlegaje celo cerkev napolnuje. Skušale so namreč milosrdnice krasno latinsko mašo, katero sem radostno poslušal, od konca do kraja v pobožnih mislih utopljen, kajti v Ljubljani vživamo res redkokrat veselje, da slišimo kako lepo umetalno mašo, dasiravno imamo filharmonično, več nego sto let staro društvo. Pevski zbor čitalnice ljubljanske ima pač sposobne sile, da bi izpeljaval dobre maše; zašto jih ne eksekutira večkrat? Milosrdnice so tako ginljivo in čisto pele, da sem do solz ginjen Božjo vežo zapustil in srečne štel tiste, kateri na tako lep način Boga častijo.

Nekoliko korakov od tod našel sem malo cerkev nezedinjenih Grkov, katerih v Zagrebu blizo 200 duš prebiva. Ker je cerkev bila zatvorena, šel sem v stanovanje cerkovnika, da mi jo odpre; toda predno mi svetišče otvori, naznani moj pohod svojemu župniku, častitljivemu popu z dolgo sivo brado gosp. Dj. N. Po cerkovniku zvedši, da neki „Slovenac“ viditi želi pohlevno Božjo hišo nezedinjenih Grkov, prikorači častitljivi starček sam, za svoje leta z nenavadno urnostjo, in mi podá s takim srčnim veseljem roko, kakor da bi bil v moji borni osobi vès slovenski narod pozdraviti hotel. Radosten vzame ključ cerkovniku, in me pelje na precej veliko privatno dvorišče one hiše, kjer mala pačedna cerkvica stoji. Tù mi razkazuje vse zanimivosti veličastne slovanske službe pravoslavne cerkve, z mano vred obžalovaje razkolništvo, že brez teh pogubljivih vernih dražeb, dovolj razcepljenih ubogih Slovanov. Mnogo me poprašuje o našem slovstvu, naših narodnjacih, in „zašto niso došli Slovenci na izložbo?“ To zadnje prašanje je tudi še več družih Hrvatov stavilo; vsem sem odgovoril, da je tega edino le „Kolo“ krivo bilo, ker je presamooblastno ravnalo, da so preklicali nazadnje celó vse njegove naredbe. En del Kolovega programa bila je tudi maša v novi kapeli v Maksimiru; in — ona kapela še blagoslovljena ni bila takrat! In tako bi mogel še družih zadržkov po društvu „Kolo“ napravljenih naštetih, pa naj bo to zadosti. — Dalje mi je razkazal častitljivi sivobradec vse cerkvene knjige, natisnjene v staroslovenskem jeziku, in veliko je bilo njegovo veselje, ko sem sèm ter tjà kak stavek iz njih čital. Po ogledu vsega tega me je dobri starček še svoji rodovini, bolehnih ženki, in lepi črnooki hčerki predstavil. Oči spoštovanega duhovna so se svetile, ko mi je roko zadnjikrat stisnivši pri vhodnih vratih še

enkrat „z Bogom! pozdravite naša braća Slovence“, z ginjenim glasom zaklical. Tudi meni je bilo nekako tesno pri srcu, ko sem vrlega možaka, komaj dobro spoznavši ga, zopet zapustiti moral; zdelo se mi je, ko da bila bi že, Bog zna, kako stara prijatla.

Od tod jo krenem naravnost v gornji grad, da tudi cerkev zedinjenih Grkov pogledam, ktera stoji blizo južne promenade (šetališča). V gornji grad peljejo tri ali štiri dobre ceste in mnogo peš-potov in stopnič; najlepša je peljana iz Jelačičevega trga po tako imenovani „dolgi ulici“ jako strmo, toda z dobrim tlakom in širokim trotoarom prevedena, na obeh stranéh s štacunami in lepimi hišami zarobljena cesta. Tudi jaz jo mahnem po nji v gornji grad, da pridem do „kamenitih vrat“ — sivih temnih ostankov trdnjave iz onih nemilih časov, ko si je človek, le za debelim zidovjem tiščeč, svojega življenja svest bil. Tù je napravljen nek lepo okinčan oltar, črne Matere Božje, z noč in dan gorečimi svečami na čast in slavo blagorodnici prižganimi; pobožni ljudje memogredé pogostoma tukaj poklekajo ter se iskreno priporočajo milosti polni nebeški kraljici.

(Dalje prihodnjič.)

Aforizmi.

Zložila Luiza Pesjak-ova.

Najlepše cvetje bo zvenelo,
Veselje sanj ti bo prešló;
Ljubezni solnce bo zgorelo,
Stekleno bistro bo okó.

Al neminljivo je le eno,
In k njemu vedno hrepeni:
Pošiljaj željo tjà ognjeno,
Kjer večna radost ti zori.

Vidne solze ne pekó,
Ki rosijo le okó;
Toda žgeče so solzé,
Ktere joče nam srcé.

„Bog te obvarji!“ — prelepe besede,
Al govor otožen si ti;
„Bog te obvarji!“ — visoka molitva,
Saj večje na zemlji je ni!

Čast in blagor domovini,
Hvala vedna jo obdaj;
Slavna bodi „Slava“ mila,
Slavo „Slavi“ vekomaj.

Zloga le veže in krepča srca,
Razpor uničil bo stebre sveta;
Postavljajte zlogi veliki oltar,
Da razpor vas zbežal ne bode nikdar!

Nasprotnika ne zaničujte,
Kter' z golim mečem se borí;
Zavratnika le osramujte,
Ki po zvičakah vas morí!

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

12. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Predragi brat! Mislim, da mi boš rad verjel, ako Ti povem, da sem se preserčnega štel, da mi je bila prilika, približati se ob preimenitni tisočletnici častit-

ljivim nekdanjim samostanskim zidnam Velehradskim ter prestopiti prag sloveče ondotne cerkve. Zgodovina tega kraja, pričetek delovanja vnetih apostolov Cirila in Metoda na tem kraju, in daljno razširjenje sv. vere po nju neumornem trudu bilo je opisano lansko leto po raznih knjigah in časnikih tako obširno in na tanko, da za nepotrebno spoznam, kaj več o tem govoriti. Toraj naj Ti le kaj o svojem ondotnem bivanju naznanim. Ko sem bil raz grička, o katerem sem Ti v zadnjem listu govoril, pregledal mično dolinico in obširne nekdanje samostanske zidine, ki so se spremenile zdaj v last Grku baronu Sina-tu, stopal sem naglo proti grajščinskemu vhodu, ki je na zapadni strani. Skozi dolgo vežo pridem v obširni dvor, in tukaj pokaže se mi na levi na koncu velikega duhovskega poslopja zalo čelo dvestolpne velehradске cerkve. Razni kamniti kipi, med njimi tudi ona ss. bratov Cirila in Metoda, kinčijo glavni cerkveni obraz. Po zunanem pregledovanju bližam se nemudoma cerkvenemu vhodu in prestopim njegov prag. 100 korakov dolga in v romanskem skladu sezidana cerkev razgrne svoje prostore pred mojimi očmi. Polagoma stopam naprej, pregledovaje zdaj obok, zdaj stranske kapele, katerih je do prekrižja na vsaki strani po sedem. Prekrižje cerkveno kronano je z visoko kupljo, pred vhodom v prezbiteri pa stojite na epistelski strani, prislonjeni k zidu in stoječi na visokem postamentu v Rimu iz mavca vlti podobi ss. bratov Cirila in Metoda. Oni jeklorez, ki kinči obraz „Drobtinic za novo leto 1853“ je razun stranskih angeljev tako natanko posnet po teh podobah, kakor da bi ga bila fotografna mašina ponaredila. In tukaj poleg podob naših preslavnih apostolov pokleknil sem na tla, in — naj ne bodi Bogu oponošeno — v vneti molitvi spominjal se Tebe, ostalih bratov in sester, vseh svojih ljubih, živih in mrtvih v daljni domačii; nisem pa tu pozabil tudi svojih sobratov na učiteljskem polji, ter vsega slovenskega in slovanskega národa. — Ko se en čas tako v cerkvi pomudim, zaropče mežnar s ključi, in ljudstvo, kar ga je bilo v cerkvi, se kakor na poveljno besedo iz cerkve vzdigne. „Kamor vi, tje tudi jaz“ — si mislim in hajd za trumo. Pridemo skozi dolgo grajščinsko vežo in se obrnemo po cesti na desno ter gremo okrog grajsko-vrtnega obzidja. Kmali stojimo pred vratmi, ki zapirajo mali dvorček, na katerem stoji pričetna velehradska, po sv. Cirilu posvečena kapelica. Prav za prav je neki le presvetišče kapelico iz one dóbe, in je res prav prav staro viditi. Za tisočletnico je bila ta kapelica prav lepo prenovljena in vsa izmalana, dobila je tudi novi oltarec, narejen po stari šegi s stranskimi krili; al take dragocenosti jaz nisem zapazil na njem, kakor je bilo naznanjeno po časnikih. Morebiti bo le véliki oltar, ki ga ravnokar v romarsko cerkev stavijo, tako drag (7 tisuč cekinov). Kako lepo in ginljivo so se romarji v mali kapelici vedli, Ti, ljubi brat, nisem v stanu povedati. Vidilo se je, da jim njih vroče molitve in vneto petje (— akoravno je to za muzikalno Moravo dovolj priprosto bilo —) res vrè iz globočine duše in srca. Dosti trd človek bi moral biti, ki bi ga taka goreča pobožnost ne ginila.

Ko kapelico zapustimo, evo nov prizor! Ravno je prišla po cesti gori iz sloveče Hane velika procesija, spremljevana od lastnega duhovnega gospoda, prepevaje pobožne národne pesme. Poleg malega svetišča se množica ustavi in čaka domačega g. duhovnika, ki ji ima priti naproti. Kmali se približa. Cerkevne zastave zavihrajo; predpenci po šegi, kakoršne dozdaš še nikjer nisem vidil, glasno narekvajo slednjo vrstico, národ jo zapoje v stoterih glasovih za njimi; z visocih stolpovih lin pa oglasijo se harmoniško-vbrani zvonovi in procesija vzdigne se proti cerkvi. Tudi jaz nisem hotel za-

ostati in grem za njo. Slovesno je odmevalo po obširnih in visocih cerkvenih prostorih vneto petje krepkih in junaških Hanakov, bližajo se podoboma ss. Cirila in Metoda, in tukaj šine vse pobožno na kolena. Dolgo in vneto se je tu molilo, poslednjič se prižgejo luči na vélikem oltarji, orjaške orgle zadoné in veličastno zabobni njih odmevanje po prostranih zidinah. Mašnik pristopi, izpostavi sv. Rešnje Telo, narod pa zapoje enoglasno svoj „Svati“ tako presunljivo-vneto, da kmali bi se bile tresle cerkvene podslombe. Kaj tacega moraš le slišati, popisati se ne dá.

Ko ta pobožnost mine, treba mi je bilo misliti na prenočišče, kajti zadnji žarki zahajočega solnca pošiljali so svitle žarke skozi cerkvene okna. V bližavi grajščinski vabila me je hiša z napisom „Hostinec“ (gostivničar) v svoje lične prostore, in prav gostoljubno sem bil sprejet. Neki gozdnar me precej prijazno nagovori ter praša: „od kod?“ Ko mu odgovorim, da sem iz daljne Krajne, sedem ur višej nad Ljubljano, prišel pozdravljat sloveči Velehrad, ni gospod od radosti vedil, kaj bi počel. Po rodu Čeh je mož jel zdaj tako iskreno govoriti o slovanski domovini, o imenitnih pravakih njenih itd., da sem spoznal na hip v njem rodoljuba na duši in telesu. Spraševal me je tudi kaj vedoželjno o Slovencih in Hrvatih, naših narodskih zadevah in napredku, čez vse pa mu je dopadlo, ko sem mu pravil, da že več mojih rojakov je to leto pohodilo Velehrad in severne dežele, in da naš narod zeló čisla svoje slovanske brate po zgornjih avstrijskih pokrajinah.

Vedno bolj so prihajali zdaj tudi Hanaki v gostilničine sobe; nisem vedil, al bi bil bolj občudoval njih krepke postave, ali njih zalo opravo, ali njih priljudnost, zmernost in omiko. Kaj bolj natančnega o tem si prihranujem za prihodnji list. Zdravstvuj dragi brat!

Tvoj Jože Žlindrovič.

Ozir po svetu.

* Silno dragino dela v severni Ameriki vojska; vso zemljo bo končala, in vendar ni znamenja, da bode bolje. Srebra in zlata ni; papirnati denar veljá danes nekaj, jutri pa nič. Cent moke veljá 10 do 12 gold., funt surovega masla (putra) 1 gold. 50 kr., 12 jajc 80 kr., funt kave 2 gold.; namesti kave pijó ljudje pšenično kavo; par čevljev veljá 14 gold.

* 743 jezikov je zdaj na vsem svetu skupaj. V Evropi jih je 53, v Afriki 118, v Azii 146, v Avstralii in na drugih otokih in v Ameriki 426.

Dopisi.

V Pragi 14. oktobra. † — Tukajšnji listi so te dni prinesli veselo novico, da so pravila českega obrtniškega muzeja potrjene. Skoraj bo že dve leti, kar so se vladi predložile. Čudno je, da tako koristne naprave, kakor je obrtniški muzej, morajo toliko časa dovoljenja čakati, posebno, ker so med tem časom na samem Dunaji tak muzej napravili. Pa saj smo potrpežljivi! Čehi, ki nič ne opusté, kar je narodu koristno, bodo tudi to napravo v kratkem času na noge spravili. Vsaki bo po svoji moči pripomogel. Glediščine predstave, koncerti, plesi — pravi „Narod“ — naj bi se davali na korist obrtniškega muzeju. To me navdaja z mislijo: ali bi se mar ne mogla dati tudi na ljubljanskem gledišču kaka posebna predstava na prid „slovenski matici!“ Ako se ne motim, plača kranjska zemlja ljubljanskemu gledišču na leto do 2000 gold.*),

*) Tudi mi smo mislili do lani, da deželni zaklad podpira ljublj. gledišče; al temu ni tako. Vred.

ne samo ločiti narodov, ampak tū in tam jih tudi družiti.

Tū smo zdaj pri poménu Avstrije.

Če pregledamo moči, število in prebivališča avstrijskih narodov, moramo priznati, da nobeden teh narodov samotež ne bi mogel načiniti države, pa da tudi njih ni mogoče ločiti in z drugimi državami zediniti. Magjari so vsi v Avstrii; njih število je premajhno, Nemci so raztrošeni po vsi Avstrii; Čehi in Slovenci smo vrnjeni kot klin med druge narode; Lahov bo moralo nekaj zmirom ostati v Avstrii, ktera jim ne more pustiti slovanskega primorja, kjer so raztrošeni; Poljakov in Jugoslovanov se je moralo nekaj pridružiti naši državi, ko ste razpadli preslabi njuni državi. Tū in tam ti narodi niso drug zraven drugega, ampak vse križem ležijo; med Čehi in Slovenci so Nemci in Lah; na Magjarskem se nahajajo v štirih vaséh štirje narodi, pa zraven zopet štiri vesi z različnimi narodi; tam se prekrizujejo Srbi, Magjari, Rumuni in Nemci. Tik Pešta so Srbi, bolj proti jugu sami Magjari. Na Erdeljskem se vse to ponavlja; ravno tako je v Bukovini, pa tam, kjer Magjari mejijo, ali prav za prav se mešati začnejo z Rusini in Slovaki.

Če nas res lega veže v Avstrii, še bolj nas veže namen národnega občénja, národne vzajemnosti. Še le najnovejši časi so razumeli idejo zaméne národnih idej. Za to misel je Avstrija kot nalašč stvorjena. Če se oziramo na posebne lastnosti, na národnost avstrijskih narodov, opazimo veliko razliko, pri vsakem narodu posebno lepoto njegove duše.

Kdo je prvak v avstrijski armadi? Kdo drug kakor Magjar. Vés drug svet nima naših Husarjev. Ali bi Magjar molčal, ako je treba krepke, moške besede za pravico in svobodo? Ko je presvitli cesar leta 1860 sklical pomnoženo državno svetovavstvo, bili so Magjari prvaki med govorniki zoper absolutizem, zoper germanizacijo, zoper centralizacijo. Tedaj jim moramo pripoznavati neko posebno moč volje in djanja, — če tudi ne zabimo, da so dosihmal največ le za svoje pravice, za svojo svobodo delali.

Oziraje se na Slovane, najdemo pri Čehih posebno moč in stanovitnost pri vsakem delu, posebno na političnem polji. Kar se tiče mirnega, krepkega, svobodnega napredovanja v političnih zadevah, naj se učijo vsi avstrijski narodi od Čehov; nikjer ne najdemo take edinosti pri volitvah, tako krepkih in pogumnih borivcev med časnikarji.

Poljaki še niso pozabili svoje samostalnosti in žrtev, ktere je tirjal obstanek njihove majhne države; davali so vse, blago in kri za državo, in še zdaj, še lani so davali. Taka vnetost je velika moč, ki mnogo zmore, ako se obrne na rodovitno polje.

Jugoslovani imajo prave bisere v svojih starodavnih napravah; omenim samo pravic zádrug, rodovinsko last na zemljiščih, po kateri ondi ni siromaka; ni ga človeka, ki ne bi bil saj deležnik tega ali unega zemljišča; kako ozka je vez v rodovini, se spoznavā iz mnogoterih imen za razne razmere v rodovini. Šurjak je brat moje žene; možev brat je djever za ženo; svak je mož moje sestre; — Nmec ima eno samo besedo „Schwager“. — Hrvatje imajo razun tega še lepo napravo svojih županij, v kterih si sami skrbijo za pravico in za javne zadeve, in ravno po tem si branijo narodno svobodo.

Tudi Slovenci nismo zadnji med avstrijskimi Slovani; namen našega mirnega pa stanovitnega napredovanja je najčistejša človeška, razmerna omika na vse strani; velike težave, ki nam še sedaj rastejo iz lege naše dežele, od treh strani s tujimi narodi obdane, bodo sča-

soma se spremenile v podpore duševnega in materialnega napredka, ker zvesti svoji narodnosti si bomo vendar lahko usvojili to, kar lepega imajo drugi narodi.

Nmec v Avstrii zvonec nosi, zlasti po svoji izurjenosti v materialnem delu, ki je sploh znamenje sedanjega časa; ne dá se tudi tajiti, da je Nmec v znanostih mnogo iznašel po svojem neutrudljivem premišljevanji, in da je tudi nemška umetnost visoko stopnjo dosegla. Prvak v umetnijah je pa vendar še Lah ostal; najdeš ga pri muziki; malarji potujejo na Laško, da se učijo itd.

Namen Avstrije je tedaj, da se narodi v njej drug drugega pospešujejo; da se narod uči od naroda, da svoje blago med seboj menjajo itd. Res je, da po takem noben narod v Avstrii ne more imeti celó vseh naprav le edino po svoji narodnosti, da se vsak mora tū in tam nekako omejiti. Za sedaj mora tudi vsak priznavati, da se je enemu narodu preveč vzelo, drugemu preveč dalo; al vse to bode izginilo pred velikimi dobrotami in koristi, ki izvirajo vsakemu avstrijskemu narodu iz mednarodne zveze. Kar še ni, moralo bo biti; delajmo povsod na postavni poti na to, da ravnopravnost bode delež vsacega naroda, to je, da vsak narod v Avstrii vživa, kar mu gré po pravici.

Ako dosežemo ta uzor, ta idejal, smemo se ponosno po vsem svetu ogledati in vprašati: kje je država Avstrii enaka? Taka država je vredna vse ljubavi, ktero človek skazuje svoji očetnjavi; to državo ljubimo Slovenci zraven vse svoje ljubezni do slovenske domovine, in še bolj jo bomo ljubili, kadar se bo bolj približala našemu uzoru, kadar se nam bo odmerila popolna mera národnih pravic in splošne državne svobode. V taki Avstrii je dosti prostora za našo narodnost, pa tudi za vzajemnost z našimi najbližnjimi brati — Slovani. Našla se bo dostojna vez s Hrvati, pomnožila se bo zaména s Čehi in z drugimi Slovani. Ne zabimo, da se je prvič v Avstrii pred nekterimi leti sprožila misel, naj bi se vsako leto shajali učeni možje vseh slovanskih narodov. Take in enake naprave, akoravno so dosihmal časi bili neugodni, bomo vendar v Avstrii pred dosegli ko drugod. Žatoraj ne obupajmo; delajmo, pa bolje bode, in iskrenega srca bomo Avstrii rekli: Ti naša ljuba mati, ti cvet vsakovrstnega národnega življenja, ti vez in mir Evrope — Bog te živi!

Dr. Srnec.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

(Dalje.)

14. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili moj! O sklepu zadnjega lista sem se mudil v duhu med zalimi Hanaki; naj Ti toraj po obljubi danes še kaj o njih povem. Prebiva ti ta narod naprej od Napajedla (sosedna postaja od Hradiša) krog Kromeriža, Prerava in Holomuca v tako lepih okrajinah, da se jim prideva, in sicer po vsi pravici, slavilni naslov: „moravski raj.“ Ni toraj čuda, da so tudi ondotni prebivavci kaj zali in čvrsti. To so ti posebno orjaške, visoke postave, in zlasti nad moškim spólom zapaziti je nekaka enakost z orientaljci; kajti Hanak je po obličji mlade kože, vpognjenega nosa, belo-rdeč in belkasto-redke brade. Oprava njihova je posebno lična. Nosijo ti visoke škornje do kolen (kakor nekđaj Kranjci), zagorelo-rdečkaste baržunaste kratke hlače, tamno-zelene suknene pruštofe, ki so umetno z drobnimi prevozami in traki obšiti in vezeni, zeló tako, kakor jopiči ogerskih huzarjev. Čez to obleko pa nosijo še svitlo-

modre plašče, ki imajo za vrhom mnogotero kratkih nadplaškov (Krägen). Po koncu stoječi vratnik zaljšajo belo-nitne, pri premožnih celó srebrno-nitne vezenine. Oglavje je Hanakom nizek črn klobuk z velikimi okraji. Kakor se mi je ta narod poprej v cerkvi prikupil zavoljo iskrene pobožnosti svoje, tako mi je tudi njegova družbina obnaša jako jako dopadla. Bilo jih je polno krog vseh miz; jedli so in pili, pa tako mirno, tako tiho, tako krotko, kakor plašljivi otroci. Govorice njihove bile so prijazne, pa tihe; o šundru, kakoršen se po naših gostilnicah pogosto vganja, ni bilo sledú. Res, nisem se mogel prečuditi tako krotkemu narodu. Kmali so me ovohali, da sem iz daljave. Prijazno me je marsikaj ta ali uni poprašal; čeravno teže, kakor z našimi brati na jugu (Hrvati in Srbi), smo se za silo vendar le pomenili.

Pozno sem šel k pokoju. Prvi zvon naslednjega jutra — bila je nedelja, 25. dan oktobra — prebudil me je iz sladkega spanja, pa menda tudi vse druge, kajti po vseh hišnih kotih jelo je mrgoleti, gibati se in glasiti; v hipu je bilo vse na nogah in je hitelo v cerkev. Tudi jez kmali odrinem in ker je bilo jutranje opravilo še le ob 7. uri, sem imel priliko, zdaj cerkev bolj na tanko pregledati. Bila je nekdanj kaj bogato ozaljšana, ker obok, stene in kuplja so prenapolnjene s štukturnimi podobami, z malarijami in zlatarijami; al pozneje je bila zeló zanemarjena, tako, da bo treba tisoče šteti, ako hočejo, da bo krasna kot nekdanj. — Razun vélikega in dveh oltarjev v glavnih kapelah jih šteje cerkev še trinajst drugih, vendar so zeló vsi umetnikove pomoči jako jako potrebni. Škoda, da je čas z nemilim svojim zobom preveč že tudi oglodal molitvene stole nekdanjih tukajšnjih samotarcev. Stojijo pri cerkvenem razkrižji na vsaki strani pred dvema kape-lama, in so z umetnimi rezljinami in podobami ozaljšani. Enako nakrašene so tem stolom tudi naslonila, ki segajo do dobre polovice kapelnih višin in so toraj te štiri kapele tudi brez oltarjev.

Čeravno je cerkev velika — ena največih v Moravii — v jutro moje nazočnosti je bila skoraj čez in čez polna, ker ste bile prišle do jutranjega sv. obreda zopet vnovič dve procesii; ena s petjem, drugi pa je petje spremljevala tudi vršeča godba, kar je bilo kaj lepo slišati. Ob 7. uri je bila najprej pridiga v českem jeziku, potem pa sv. maša, pri kateri je ljudstvo po vsi cerkvi z uneto-krepkim petjem spremljevalo globokobobneče orglje. Štejejo te orglje 32 spremenov, tedaj si lahko misliš, kako veličastno da pojó.

Že na večer poprej so mi pravili, da od Hradiša do sloveče velikanske trdnjave holomuške je le pet železničnih postaj. Že neki učenik ljubljansk nam je v šoli večkrat kaj mikavno o Holomucu govoril, — tam biva mi sedaj tudi blag rojak in iskren pobratim T., — svet pa, kakor, brate, veš, kaj rad gledam, — naj bo, si mislim: kjer je suknja, tam bodi še ruta, — šel bom še Holomuca gledat. In storil sem tako. Okoli pol 10. ure zjutraj zapustim, akoravno ne še rad, za vés čas življenja nepozabljivi mi Velehrad, in urnih korakov pobrišem jo od tam. Izvolil sem si bil ta dan ravno zopet od vseh strani k véliki maši. Pogostoma sem se oziral nazaj na sloveči Velehrad in na košato razvalino Buhlov, ki od zadej doli raz strme višine drzovito nadvladuje milo-čarobno dolinico moravskega Betlehema. Bil sem že precej dalječ, ko mi zanese hladni vetrič na uho neizrekljivo lepo doneče harmoniške glasove težkega in dobrovbranega velehradskega zvonila. (Tehtajo ti: véliki zvon 68 centov 54 funtov; srednji 34 centov 70 funtov; manji 17 centov 80 funtov, vsi tedaj 121 centov in 4 funte. — Leta 1738 preliči

veljali so deset tisoč goldinarjev.) Kmali sem zgubil zdaj sloveče mesto spred oči in pospehaval sem korake, da bi me dunajski vlak ne popustil na smodišču. Zdajci dospem do postajskih poslopij hradiških, kjer je že mnogo sveta čakalo brzega hlapona. Prižvižgavši nas nabaše dovolj v svoje vozove in mahoma nas tira naprej memo gričnatih livad in poljan proti severu. Bližnja postaja bila nam je „Napajedl“; ta lepi kraj stoji v mični okolici na desni strani železnice. Ponosni grad, ki dviguje se na zmernem holmcu unkraj Napajedla, je dom one blagorodne gospodičine, ki si jo je zbral in tudi vzela za svojo zakonsko družico preslavni nekdanji, za narod svoj prezgodaj umrli hrvaški ban grof Josip Jelačić. Tu se mi je v spomin silila ona dogodba, ki sem jo čul enkrat na Hrvaškem in vsled ktere je Jelačić soprugo našel v Napajedlu. Je li resnica ali le pravljica, ne véim; podam ti jo, kakor sem jo kupil. Ko se je svoje dni mudil ban Jelačić v Beču, podal se je nekega dne z raznovrstno gospôdo v Moravijo, in sicer v bližino napajedeljsko, na lov. V ondotnih gozdih je bilo za lovsko družbo pripravljeno vse, kar more služiti imenitnim gospodom v zabavo in kratek čas. Postavljena je bila v ta namen tudi prostorna začasna gozdnarska hiša; gospé in gospodičine pa so skrbele za postrežbo. Ko se nekega jutra lovska družba nekje zunaj skupaj kratkočasi, pridete dve mladi in zali gospodičini do sobe, kjer je stanoval Jelačić ban. Ko jo vidite prazno, stopite va-njo. Na mizici kraj stene leži banova národna rdeča kapa, nakitjena z bogatimi zlatimi vezeninami. Kakor je že mlademu ženskemu spólu prirojeno, pričnete radovedni Evici pregledovati umetno vezeno kapico; naposled si jo postavi ena zmed nju na glavo, ustopi se šaljivo pred zrkalo in smehljaje reče svoji tovaršici: „Ti, glej me glej! ali ne bila bi jez lep ban?“ — „Saj krasna banica morete biti, gospodičina, ako hočete“ — reče ji Jelačić, ki je bil, kakor po neki čarobni naključbi tisti hip prišel v svojo sobico, in čul besedovanje mladih devojk. In iz šale rodila se je resnica; plemenita gospodičina postala je banica hrvaška. — In tako za danes z Bogom! Vés Tvoj

Jože Žlindrovič.

Dopisi.

V Pragi 5. nov. + — Lep izgled pravega domoljuba nam je neimenovan Čeh, ki je te dni izročil g. dr. Rieger-ju 10.000 gold., da jih podari društvu „Svatoboru“ proti temu, da do njegove smrti mu bode društvo odrajtovalo na leto 400 gold. obresti, po smrti njegovi pa se ima obdarovati vsako leto z obrestmi celega kapitala najbolje književno delo. Posebno vrednost pa dobiva ta dar v tem, da je omenjeni rodoljub neki kmetiške krvi! Kdaj bodo na Slovenskem taki rodoljubi živeli? — „Svatobor“ je društvo, ki podpira česke pisatelje. S tem darilom je društveni kapital narastel na 28.000 gold. -- Poslušavci na tukajšnji deželni tehniko so napravili 29. u. m. krasno bakljado in godbo gosp. državnemu namestniku in gosp. deželnemu glavarju v pripoznavanje njunih zaslug o reorganizaciji tehniškega učilišča. Kakor po navadi slišali smo tudi ta pot med drugimi slovanskimi napevi mile slovenske glasove. Milo je takrat človeku pri srcu, in če tudi dalječ od doma, čuti se vendar domačega. Mnogo bi bilo govoriti o izobraženih Čehih, o katerih je sploh znano, kako so vneti za slovansko vzajemnost; al omeniti hočem le nižjo vrsto naroda. Vsak prost Čeh priznava v vsakem Slovanu svojega brata. Nedavno snidem se po naključbi z nekim krojačem. Beseda dá besedo, in med drugim jela sva tudi govoriti o narodnosti. Nisem se malo začudil, ko vidim, da on stanje

* *Die Zukunft. Wochenschrift für politische, nationale und volkswirtschaftliche Interessen.* Prvi list tega novega časnika, ki ga izdaja gosp. J. pl. Delpiny na Dunaji, je prišel 19. dne t. m. na svetlo. Dobro se priporoča po obsežku svojih prvih listov. V prvem svojem članku, ki je namenjen visoki vladi, pravi: „Če avstrijski Slovani radi priznavamo, da nam je za prihodnost naša Avstrija potrebna, je pa vendar tudi resnica, da Avstrije prihodnost bistveno se opira na njene Slovane, in da ravnopravnost Slovanov zagotavlja prihodnost Avstrii. Naj tedaj vlada poslušaja njene želje in tožbe po nezavisnih časnikih, kajti taki glasovi, kateri le to pripovedujejo, kar mislijo, da je vladi všeč, ji ne povejo vselej pravega, in taki glasovi ji niso v nevarnih časih bramba in podpora; nasproti pa so glasovi nezavisnih mož, ki se za blagor države odkritosrčno potegujejo, v tacih časih pravi patriotični glasovi.“

* *Das intelligente Proletariat in Oesterreich von E.* — se zove drobna knjižica, ki je ravnokar v Pragi na svetlo prišla. Obsežek te knjige so nadloge, v ktere je prišlo sila sila veliko tehnikarjev, ki so poprej, dokler so železnice bile državne, imeli kruh v cesarski službi; ko pa so železnice v roke prišle ptujim družbam, so domači Avstrijani zgubili kruh in prišli v velike nadloge. Resnega prevdarka je vredna ta za socijalno življenje zelo važna stvar!

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

14. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Od Napajedla dalje peljali smo se vedno po lepi okolici sredi prostornih in rodovitnih planot. Poslednja postaja bila nam je „Hulajn.“ Tukaj se nam je pokazalo na levo precej dalječ od železnice lično mesto Kromeriž, znano zastran (l. 1848) iz Beča le-sèm preseljenega državnega zbora. — Sprelepa Hana razgrinjala mi je tukaj svoje zalo obličje, na desno in levo širile so se najlepše polja; res ni toraj čudo, da rodi se na nji tako brhek narod, in mu donaša tako bogato zemeljske pridelke ter ž njimi obilno premoženje. — Kmalu pridemo do postaje Preravske. Okolica je tukaj še skoro lepša in obširniša, kakor krog Hulajna. Mesto Prerava, eno izmed večih na Moravskem, nam je ostalo prav blizo na desno. Kar se je iz daljave soditi moglo, mora prav lepo biti. V Preravi se železna cesta zopet razcepi na dve stremeni. Desna cesta pelje na Krakovo, Levov in tudi v Rusijo; leva pa proti Holomucu, Pragi in naprej proti daljni Nemčiji. Presesti smo se mogli tukaj, toraj na druge vozove, ki so nas po zavžiti južini odpeljali naprej. Ker je bila ravno nedelja, je šlo obilno ljudstva v Holomuc, — menda na dobro voljo. Al pogovori njihovi bili niso razveseljivni. One dni namreč so bili v moravskem Prosnic-u obesili 4 vojake (huzarje) zastran učinjenega ropomora, in toraj se je govorica popotnikov sukala večidel o nesrečnih madžarskih konjkih. Vsak je hotel več o njih hudodelstvu in tudi kaznovanji vediti, in tako natanko so bili razkrojili predmet, da nazadnje neka gosposka ženica (ki je — notabene — celo trdila, da je iz Beča doma) reče: „Saj pravim: brez popra in soli ni nikdar biti v hiši; če pridejo tolovaji, in človek nima družega orožja, se jim koj popra treši v oči.“ — Med takimi pogovori dospemo do postaje „Brodek“, in odslej bližali smo se cilj in koncu mojega tadanjega popotvanja Holomucu. Vedno više in više se nam je naraščal iz prostrane ravnine pred očmi zmerni holm, na katerem stoluje ponosno mesto, zali osre-

dek holomuških trdnjav. Bilo je okoli 3. ure popoldne, ko nas zavozi hlaçon v lopo postajsko. Kolodvor stoji zunaj trdnjave. Žalni finale sopopotniških pogovorov prikaže se mi tu zopet pred oči. 20 graničarjev iz daljne Hrvacije stopi z nekega vagona; sredi njih pa vidim 3 lepoopravljene gospode, katerih roke in noge so bile vkovane v težko železje; eden zmed njih je bil obsojen v holomuške temnice, dva pa sta šla naprej v neko češko trdnjavo. Pa, — obrniva se od tako žalnih prizorov in podajva se v duhu proti znotranjim mestnim prostorom. Misli si holm, venčan z mestom, iz kterega mnogo zvonikov drzovito povzdiguje glave proti sinjemu nebeškemu oboku. Opasano je mesto z močnim obzidjem, skoz katero pelje ven in noter čvetero večih in troje manjih, z vojaki dobro zavarovanih vhodov. Za obzidjem prekrizavajo se globoki prekopi, viši in nižji zemeljski nasipi in raznovrstne druge zgrade. Med obzidjem, prekopi, nasipi in trdnimi zgradami vijó se še krog mesta kalni valovi potuhnjene reke Morave, ktere tek se pri raznih mostovih zamore z zatvornicami (vehami) tako zajeziti, da v hipu zalijó valovi široke poljane okrog in okrog trdnjave, ter spremené ravnino v obširno jezero. Pa to Ti ni še vse. Misli si slednjič opasane vse te trdnjavske naprave okrog in okrog z trinajsterimi večimi in manjšimi trdnjavami (Fortis), ki so Ti v širokem kolobaru tako razpostavljene, da med njimi in glavno trdnjavo imaš prostora za več tisoč vojakov, in tako imaš po večem podobo ogromne trdnjave holomuške. Lahko si misliš, da to Ti ni zidano za šale, nego za istino; tedaj tudi vse močno, trdno, orjaško in zanesljivo zgradjeno. — Se ve, da se take velikanske naprave v malih urah ne dadó pregledati in so tedaj tudi težko na tanko popisati. Nekolikšen zapopadek si vendar lahko posnameš iz ravnokar navedenega obrisa. Kar je naši carevini Mantova na jugu, ji je Holomuc na severji. Skoz brezkrayne mogile vsakovrstnih zgrad in memo velikih kupov v sklad zloženih debelih topovskih krogel pridem slednjič do zadnjega notranjega trdnjavinega obzidja, ter dolgi prehod prekorativši stopim v mesto. Tukaj pa, v obličji metropolitanske cerkve, ki se na desno na skalnatem holmcu ponosno vzdiguje nad menoj, Te, bratec, danes zapustim. Bog! Tvoj zvesti Jože Žlindrovič.

Dopisi.

Iz Čabra na Hrvaškem — piše „Novicam“ občina ondašnja, da je gosp. Ivan Mandlin v Trebnem za župno cerkev naredil nove orglje, s katerim so vsi jako zadovoljni. Što je liepo i dobro, to je hvale vredno! sklepa sl. občina svoj pohvalni dopis in priporoča g. Mandlina vsem občinam.

Iz Celovca. V poslednji seji koroške kupčijske in obrtnijske zbornice se je s posebno gorečnostjo obravnavala potreba tacih železnic, ktere bi Koroško sklenile z družimi deželami. Konec besedi je bilo, da pred vsem je koroški deželi treba železnice iz Belaka v Leoben in iz Belaka v Videm.

Iz Celja 18. nov. * — Odstopil je od poslanstva deželni poslanec gosp. dr. Mörtl, in na 18. januarja prihodnjega leta je razpisana nova volitev.

Slovinci južno-zapadnih štajarskih okrajev! Sopot nam je dana priložnost, si izbrati poslanca, ki bode znal in se tudi ne bode bal zagovarjati naših pravic v deželnem zboru. Ni menda treba, še posebno priporočevati možá, kterega večina izmed vas že od poslednje volitveima v dragem spominu, kteremu je že takrat mnogo vas neprestrašeno svoje glase dajalo, da je že takrat skoro zmogel, — možá, ki je v poslednjem zboru kmetijske družbe v Gradcu iskreno se